

**TRT TÜRK HALK MÜZİĞİ
REPERTUVARINDA YER ALAN MAYA
TÜRÜNDEKİ UZUN HAVALARIN
MÜZİKAL AÇIDAN İNCELENMESİ**

Erkan AKBAŞ

**Yüksek Lisans Tezi
Müzik Bilimleri Ana Sanat Dalı
Doç. Dr. Yavuz ŞEN
2019
(Her Hakkı Saklıdır.)**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK BİLİMLERİ ANA SANAT DALI

Erkan AKBAŞ

**TRT TÜRK HALK MÜZİĞİ REPERTUVARINDA YER ALAN MAYA
TÜRÜNDEKİ UZUN HAVALARIN MÜZİKAL AÇIDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Yavuz ŞEN

ERZURUM-2019

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ BEYAN FORMU

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Yer Alan Maya Türündeki Uzun Havaların Müzikal Açından İncelenmesi" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim. ^{1*}

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[20.12.2019]

[Erkan AKBAŞ]

111* LISANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemin yüklenir.

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Doç. Dr. Yavuz ŞEN danışmanlığında, **Erkan AKBAŞ** tarafından hazırlanan bu çalışma 20/12/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. **Müzik Bilimleri** Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ö. Sadık KARATAŞ İmza
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yavuz ŞEN İmza
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Sibel POLAT İmza

:
:
:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 20/12/2019

Doç. Dr. Ahmet Selim DOĞAN
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYAN FORMU	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	VI
TEŞEKKÜR	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
GRAFİKLER DİZİNİ	XIII
TABLolar DİZİNİ	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**PROBLEM DURUMU**

1.1. GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİNİN GENEL KARAKTERİ	2
1.1.1. Yayılma Alanı	3
1.1.2. Kaynakları	3
1.1.3. İşlediği Konular.....	4
1.2. GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİNDE TÜRLER	4
1.2.1. Kırk Havalar (Ölçülü Havalar)	4
1.2.2. Uzun Havalar (Ölçsüz Havalar)	5
1.2.2.1. Mayalar	5
1.2.2.2. Maya Türünün Görüldüğü Bölgeler.....	7
1.2.2.3. Maya Türünün İşlediği Konular.....	7
1.2.2.4. Maya Türünün Seyir Özellikleri	8
1.2.2.5. Maya Türünün İcra Edildiği Alanlar.....	9

1.2.2.6. Maya Türünün Eşlik Çalgıları.....	9
1.3. MAYA TÜRÜNDEKİ UZUN HAVALARIN KAYNAK KİŞİ VE İCRACILARI.....	9
1.3.1. Mahmut GÜZELGÖZ (Tenekeci Mahmut).....	9
1.3.2. Celal GÜZELSES	10
1.3.3. Hafız Şerif TANINDI (Erzincan'lı Şerif)	11
1.3.4. Aysun GÜLTEKİN	12
1.3.5. İzzet ALTINMEŞE	12
1.3.6. Mustafa KESER	13
1.3.7. Hafız Osman ÖĞE	13
1.3.8. Mükerrerem KEMERTAŞ	14
1.4. PROBLEM CÜMLESİ.....	14
1.5. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	15
1.6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	15
1.7. VARSAYIMLAR	15
1.8. SINIRLILIKLAR.....	15
1.9. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	16
1.10. TANIMLAR	16

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	18
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	18
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI	19
2.4. VERİLERİN ANALİZİ	20
2.4.1. Verilerin Nicel Verilere Dönüştürülmesi	21

2.4.2. Perdelerin Kullanım Sıklığı ve Süre Değerleri	21
2.4.3. Verilerin Makamsal Değerlendirilmesi	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR.....	24
3.2. İKİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR	27
3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR	90
3.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR	91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ	95
4.2. ÖNERİLER.....	97
KAYNAKÇA	99
ÖZGEÇMİŞ.....	102
EKLER.....	103

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TRT TÜRK HALK MÜZİĞİ REPERTUVARINDA YER ALAN MAYA
TÜRÜNDEKİ UZUN HAVALARIN MÜZİKAL AÇIDAN İNCELENMESİ

Erkan AKBAŞ

Aralık 2019, 121 Sayfa

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yavuz ŞEN

Jüri: Doç. Dr. Yavuz ŞEN

Doç. Dr. Özgür Sadık KARATAŞ

Dr. Öğr. Ü. Sibel POLAT

Türk halk müziğinde uzun havalar yörelere göre söyleniş tavırlarından dolayı türler arasında farklılık göstermektedir. Her yörenin uzun havası icra yönünden farklıdır. Mayalar belirli bir seyri ve dizisi olan ezgi kalıplarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da serbestçe söylenen bir türdür.

Bu araştırmanın amacı; Türk halk müziğimizin sözlü eserlerinden olan Maya türündeki eserlerin seyir özellikleri bakımından incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Bu amaca bağlı olarak, Maya türündeki eserlerin, seyir özellikleri yönünden benzerlik ve farklılıkları incelenmiştir.

Bu araştırma, TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların çeşitli kaynaklarda belirtilen kuramsal bilgiler ile karşılaştırılma yapılması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca yapılan müzikal analizler sonucunda; Türk halk müziğindeki uzun hava türlerinden olan Mayaların kendi içerisinde değerlendirme yapılması bakımından da önemlidir.

Bu araştırma, Geleneksel Türk halk müziği uzun hava türlerinden Maya türüne yönelik ezgi özelliklerinin saptanması amacına yönelik betimsel ve karşılaştırmalı bir araştırma olup, tarama modeli ile yapılan bir çalışmadır.

Araştırmada farklı yörelere ait TRT THM uzun hava repertuarında on sekiz adet Maya tespit edilmiş ve bir Maya'nın ses verisine ulaşılamadığından; on yedi adet dördü araştırmacılar ve derlemeciler tarafından, TRT THM uzun hava repertuarında repertuar numarası ve ismi olan fakat notalarına ulaşılamayan on üç adet Maya örneği ise ses verileri bulunup dinlenerek araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır.

Araştırma sonucunda, Mayaların seyir özelliklerinin genel olarak Hüseyini dizisinde olduğu, 17 eserden 13'ünün Hüseyini, 2'sinin Basit Gülizar, 1'inin Gerdaniye ve 1'inin Hicaz dizisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eserler arasındaki benzerlik ve farklılıkların eserlerin güçlüğü, ses aralığı, donanım, seyir özelliğinde ve makam dizilerinde olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk halk müziği, uzun hava, maya, makamsal analiz.

ABSTRACT

MASTER THESIS

**A MUSICAL ANALYSIS ON MAYA UNMETERED FOLK SONGS IN
THE TRT TURKISH FOLK MUSIC REPERTOIRE**

Erkan AKBAŞ

December 2019, 121 Pages

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yavuz ŞEN

Jury: Assoc. Prof. Dr. Yavuz ŞEN

Assoc. Prof. Dr. Özgür Sadık KARATAŞ

Assist. Prof. Dr. Sibel POLAT

The unmetered folk songs in Turkish folk music differ between genres due to their way of being sung in the region. The unmetered folk songs of each region is different in terms of execution. Maya is a type that is sung freely in Eastern and Southeastern Anatolia, with melody patterns that have a certain course and sequence.

The aim of this research is to analyze and evaluate Maya works, which are among the oral works of the Turkish folk music, in terms of the characteristics of their courses. Depending on this purpose, the similarities and differences of the works of Maya works in terms of their course characteristics were examined.

This research is important in terms of comparing the Maya unmetered folk songs included in the TRT THM (Turkish Radio and Television Association-Turkish Folk Music) repertoire with the theoretical information stated in various sources. In addition, as a result of the musical analysis, it is also important for the evaluation of Maya works among the other unmetered folk song genres in Turkish folk music.

This research is a descriptive and comparative research aimed at determining the melody characteristics of Maya, which is one of the traditional Turkish unmetered folk song genres, and it is conducted with the scanning model.

In the study, eighteen Maya were detected in the TRT THM unmetered folk song repertoire of different regions, and since audio data of one Maya work were not achieved, four of the seventeen were found by the researchers and compilers, and the thirteen Maya works with a repertoire number and name in the TRT THM unmetered folk song repertoire, but whose notes were not available, were found and listened to, and the notes were taken by the researcher and the consultant.

As a result of the research, it was concluded that the course characteristics of the Mayas were generally in Hüseyini scale, 13 of 17 works were in Hüseyini, 2 of which were in Simple Gülizar, 1 of which was in Gerdaniye and 1 of which was in Hicaz. It is seen that the similarities and differences between the works are in the tone of the works, the sound range, equipment, course feature and the scales of the maqam.

Keywords: Turkish folk music, unmetered folk song, Maya, maqam analysis.

TEŞEKKÜR

Bu tez; Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri Ana Sanat Dalı programında hazırlanmıştır. Araştırma, TRT Türk halk müziği repertuarında yer alan maya türündeki uzun havaların müzikal açıdan incelenmesini konu alan bir çalışmadır.

Bu tez çalışmasında başta ailem olmak üzere, yardımlarını ve bilgisini hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Yavuz ŞEN'e, çalışmalarında bana destek olan fikir ve görüşlerine başvurduğum değerli hocalarım Doç. Dr. Özgür Sadık KARATAŞ, Doç. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ, Doç. Dr. Ülkü Sevim ŞEN, Dr. Öğr. Ü. Koray ÇELENK, Dr. Öğr. Ü. Murat Kamil İNANICI, Dr. Öğr. Ü. Sibel POLAT'a, görüşleri alınan sanatçı ve yazar Salih TURHAN'a, sanatçı Zafer TAŞTAN ve Adile KURT KARATEPE'ye, kıymetli meslektaşlarım Kürşat Hakan TULUK, Kadir GÜÇ, Seda AVCIOĞLU, Burcu LİLİOĞLU ve Yusuf KORKMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erkan AKBAŞ**ERZURUM-2019**

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt	: Aktaran
Bkz	: Bakınız
Dev	: Devlet
ED	: Etkinlik Derecesi
ED%	: Etkinlik Derecesi Yüzde
f	: Frekans
GTHM	: Geleneksel Türk Halk Müziği
İst	: İstanbul
Kor	: Korosu
Ks	: Kullanım Sıklığı
Ks%	: Kullanım Sıklığı Yüzde
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
MİFAD	: Milas Folklor Araştırma Derneği
Ör	: Örneğin
Sr	: Süre
Sr%	: Süre Yüzde
THM	: Türk Halk Müziği
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
U	: Uzman
Vb	: Ve benzeri
Vd	: Ve diğerleri
%	: Yüzde

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Alfarabius birim süre değerleri	22
Şekil 3.1. Terminolojik nota dizilimi.....	27
Şekil 3.2. Maraş maraş derler bu nasıl maraş	28
Şekil 3.3. “Maraş maraş derler bu nasıl maraş” adlı eserin ezgi yürüyüşü	29
Şekil 3.4. Hüseyini makam dizisi	30
Şekil 3.5. Akşam olur güneş gider ay gelir.....	32
Şekil 3.6. “Akşam olur güneş gider ay gelir” adlı eserin ezgi yürüyüşü	33
Şekil 3.7. Hüseyini makam dizisi	34
Şekil 3.8. Bilmem kaderden mi bilmem tecelli	36
Şekil 3.9. “Bilmem kaderden mi bilmem tecelli” adlı eserin ezgi yürüyüşü.....	37
Şekil 3.10. Hüseyini makam dizisi	37
Şekil 3.11. Düş müdür hayal mıdır	39
Şekil 3.12. “Düş müdür hayal mıdır” adlı eserin ezgi yürüyüşü	40
Şekil 3.13. Hüseyini makam dizisi	41
Şekil 3.14. Yaz gelende çıkam yayla senin başına	43
Şekil 3.15. “Yaz gelende çıkam yayla senin başına” adlı eserin ezgi yürüyüşü	44
Şekil 3.16. Hüseyini makam dizisi	44
Şekil 3.17. Gelini gelini köyün gelini	46
Şekil 3.18. “Gelini gelini köyün gelini” adlı eserin ezgi yürüyüşü	47
Şekil 3.19. Hüseyini makam dizisi	47
Şekil 3.20. Bir gül için bülbül giymiş kareler.....	49
Şekil 3.21. “Bir gül için bülbül giymiş kareler” adlı eserin ezgi yürüyüşü	50
Şekil 3.22. Hüseyini makam dizisi	51
Şekil 3.23. Bir kara kaş bir kara göz sende var	53

Şekil 3.24. “Bir kara kaş bir kara göz sende var” adlı eserin ezgi yürüyüşü.....	54
Şekil 3.25. Hüseyini makam dizisi	54
Şekil 3.26. İki bülbül figan eder bir güle	56
Şekil 3.27. “İki bülbül figan eder bir güle” adlı eserin ezgi yürüyüşü	57
Şekil 3.28. Hüseyini makam dizisi	58
Şekil 3.29. Yakına gel yakına	59
Şekil 3.30. “Yakına gel yakına” adlı eserin ezgi yürüyüşü	60
Şekil 3.31. Hüseyini makam dizisi	60
Şekil 3.32. Humar gözlüm bakışından doyamam.....	62
Şekil 3.33. “Humar gözlüm bakışından doyamam” adlı eserin ezgi yürüyüşü	64
Şekil 3.34. Hüseyini makam dizisi	65
Şekil 3.35. Huma kuşu.....	67
Şekil 3.36. “Huma kuşu” adlı eserin ezgi yürüyüşü	68
Şekil 3.37. Hüseyini makam dizisi	68
Şekil 3.38. Benim aşnam kemer bağlar beline	70
Şekil 3.39. “Benim aşnam kemer bağlar beline” adlı eserin ezgi yürüyüşü.....	71
Şekil 3.40. Hüseyini makam dizisi	71
Şekil 3.41. Yaz gelince yaylaları gezmeli	73
Şekil 3.42. “Yaz gelince yaylaları gezmeli” adlı eserin ezgi yürüyüşü.....	74
Şekil 3.43. Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar) makam dizisi	75
Şekil 3.44. Süsen açmaz sümbül açmaz (Ciğalı Maya).....	77
Şekil 3.45. Süsen açmaz sümbül açmaz (Ciğalı Maya) adlı eserin ezgi yürüyüşü.....	80
Şekil 3.46. Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar) makam dizisi	81
Şekil 3.47. Kemend attım dala ben.....	83
Şekil 3.48. “Kemend attım dala ben” adlı eserin ezgi yürüyüşü	84

<i>Şekil 3.49.</i> Gerdaniye makam dizisi	85
<i>Şekil 3.50.</i> Ağla gönül yine bugün ağlamanın zamanı geldi	87
<i>Şekil 3.51.</i> “Ağla gönül yine bugün ağlamanın zamanı geldi” adlı eserin ezgi yürüyüşü	88
<i>Şekil 3.52.</i> Hicaz makam dizisi	89

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 3.1. “Maraş maraş derler bu nasıl maraş” isimli eserin ED% dağılımı	30
Grafik 3.2. “Akşam olur güneş gider ay gelir” isimli eserin ED% dağılımı.....	35
Grafik 3.3. “Bilmem kaderden mi bilmem tecelli” isimli eserin ED% dağılımı	38
Grafik 3.4. “Düş müdür hayal mıdır” isimli eserin ED% dağılımı	42
Grafik 3.5. “Yaz gelende çıkam yayla senin başına” isimli eserin ED% dağılımı	45
Grafik 3.6. “Gelini gelini köyün gelini” isimli eserin ED% dağılımı	48
Grafik 3.7. “Bir gül için bülbül giymiş kareler” isimli eserin ED% dağılımı.....	52
Grafik 3.8. “Bir kara kaş bir kara göz sende var” isimli eserin ED% dağılımı.....	55
Grafik 3.9. “İki bülbül figan eder bir güle” isimli eserin ED% dağılımı	58
Grafik 3.10. “Yakına gel yakına” isimli eserin ED% dağılımı	61
Grafik 3.11. “Humar gözlüm bakışından doyamam” isimli eserin ED% dağılımı	66
Grafik 3.12. “Huma kuşu” isimli eserin ED% dağılımı.....	69
Grafik 3.13. “Benim aşnam kemer bağlar beline” isimli eserin ED% dağılımı.....	72
Grafik 3.14. “Yaz gelince yaylaları gezmeli” isimli eserin ED% dağılımı.....	76
Grafik 3.15. “Süsen açmaz sümbül açmaz” isimli eserin ED% dağılımı	82
Grafik 3.16. “Kemend attım dala ben” isimli eserin ED% dağılımı	86
Grafik 3.17. “Ağla gönül yine ağlamanın zamanı geldi” isimli eserin ED% dağılımı ...	89

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. <i>TRT Türk Halk Müziği Uzun Hava Repertuvarında Yer Alan Maya Türündeki Eserler</i>	19
Tablo 2.2. <i>Mayalar Hakkında Görüşleri Alınan Uzman Grubu</i>	20
Tablo 2.3. <i>Uzmanlara Yöneltilen Açık Uçlu Sorular</i>	20
Tablo 3.1. <i>TRT Türk Halk Müziği Uzun Hava Repertuvarında Yer Alan Mayalar</i>	24
Tablo 3.2. <i>TRT THM Uzun Hava Repertuvarında Yer Alan Mayaların Kaynak Kişi Bakımından Dağılımı</i>	25
Tablo 3.3. <i>TRT THM Uzun Hava Repertuvarında Yer Alan Mayaların Yörelere Göre Dağılımı</i>	26
Tablo 3.4. <i>TRT THM Uzun Hava Repertuvarında Yer Alan Mayaların Türleri Bakımından Dağılımı</i>	26
Tablo 3.5. <i>“Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş” İsimli Eserin Makamsal Dizisi</i>	29
Tablo 3.6. <i>“Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı</i>	30
Tablo 3.7. <i>“Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir” İsimli Eserin Makamsal Dizisi</i>	34
Tablo 3.8. <i>“Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı</i>	34
Tablo 3.9. <i>“Bilmem Kaderden mi Bilmem Tecelli” İsimli Eserin Makamsal Dizisi</i>	37
Tablo 3.10. <i>“Bilmem Kaderden mi Bilmem Tecelli” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı</i>	38
Tablo 3.11. <i>“Düş Müdür Hayal Mıdır” İsimli Eserin Makamsal Dizisi</i>	41
Tablo 3.12. <i>“Düş Müdür Hayal Mıdır” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı</i>	41
Tablo 3.13. <i>“Yaz Gelende Çıkam Yayla Senin Başına” İsimli Eserin Makamsal Dizisi</i>	44
Tablo 3.14. <i>“Yaz Gelende Çıkam Yayla Senin Başına” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı</i>	45

Tablo 3.15. “Gelini Gelini Köyün Gelini” İsimli Eserin Makamsal Dizisi	47
Tablo 3.16. “Gelini Gelini Köyün Gelini” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı....	48
Tablo 3.17. “Bir Gül İçin Bülbül Giymiş Kareler” İsimli Eserin Makamsal Dizisi	51
Tablo 3.18. “Bir Gül İçin Bülbül Giymiş Kareler” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı	51
Tablo 3.19. “Bir Kara Kaş Bir Kara Göz Sende Var” İsimli Eserin Makamsal Dizisi..	54
Tablo 3.20. “Bir Kara Kaş Bir Kara Göz Sende Var” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı	55
Tablo 3.21. “İki Bülbül Figan Eder Bir Güle” İsimli Eserin Makamsal Dizisi	57
Tablo 3.22. “İki Bülbül Figan Eder Bir Güle” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı	58
Tablo 3.23. “Yakına Gel Yakına” İsimli Eserin Makamsal Dizisi.....	60
Tablo 3.24. “Yakına Gel Yakına” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı	61
Tablo 3.25. “Humar Gözlüm Bakışından Doyamam” İsimli Eserin Makamsal Dizisi ..	65
Tablo 3.26. “Humar Gözlüm Bakışından Doyamam” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı	66
Tablo 3.27. “Huma Kuşu” İsimli Eserin Makamsal Dizisi.....	68
Tablo 3.28. “Huma Kuşu” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı	69
Tablo 3.29. “Benim Aşnam Kemer Bağlar Beline” İsimli Eserin Makamsal Dizisi	71
Tablo 3.30. “Benim Aşnam Kemer Bağlar Beline” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı	72
Tablo 3.31. “Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli” İsimli Eserin Makamsal Dizisi	74
Tablo 3.32. “Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı	75
Tablo 3.33. “Süsen Açmaz Sümbül Açmaz” İsimli Eserin Makamsal Dizisi	80
Tablo 3.34. “Süsen Açmaz Sümbül Açmaz” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı .	81
Tablo 3.35. “Kemend Attım Dala Ben” İsimli Eserin Makamsal Dizisi.....	85

Tablo 3.36. “ <i>Kemend Attım Dala Ben</i> ” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı.....	86
Tablo 3.37. “ <i>Ağla Gönül Yine Bugün Ağlamanın Zamanı Geldi</i> ” İsimli Eserin Makamsal Dizisi.....	88
Tablo 3.38. “ <i>Ağla Gönül Yine Bugün Ağlamanın Zamanı Geldi</i> ” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı.....	89
Tablo 3.39. <i>TRT THM Uzun Hava Repertuvarında Yer Alan Mayaların Makam. Dizileri Bakımından Dağılımı</i>	90

GİRİŞ

Sanat, gözle görülen, kulakla işitilen şeyler yoluyla, insan ruhunun görünmez, işitilmez dünyasına iner; varlığı duyuşsal olarak algılama biçimleri yoluyla, insan yaşayışının manevi kapsamına giren yaşantıyı, anlayışı verir (Kagan, 1982'den akt., Şen, 2015, s. 48). Bu tanımdan yola çıkıldığında müzik de sesler aracılığıyla insan ruhunun ve yaşayışının maneviyatını duyuşsal olarak yansıtan bir sanat dalıdır. Geleneksel Türk halk müziği ise bu sanat dalı içerisinde kültürümüzün önemli unsurlarından biridir.

Geleneksel Türk halk müziği, Türk toplumu içerisinde yaşayan insanların duyuşlarını, düşüncelerini, yaşadıkları çeşitli olaylar karşısında etkilenişlerini ezgiler yoluyla aktarmaları şeklinde ortaya çıkmış bir müzik türüdür. Geleneksel Türk halk müziği, Türk halk edebiyatı ile iç içe bir yapıdadır. Her ikisi de aynı kültür öğelerinden beslenerek birbirlerini zenginleştirmektedir.

THM'nin tanımına yönelik pek çok kaynak mevcuttur. Emnalar (1998) Türk halk müziğini; "Türk duyuş ve düşüncesinin, Türk esprisinin ve sosyal hayatının tarih içindeki olaylar doğrultusunda, coğrafi konum ve göçlerinde etkileriyle vücut bulan ve şekillenen ürünler şeklinde tanımlamaktadır. Bu müzik, Türk köylüsünün, Türk aşiretlerinin, büyük kasabaların eski ve yerli halkının, Türk bard (saz şairi, ozan) ve trubadurları olan âşıkların müziğidir. Folklorik, anonim bir karakter taşır. Yaratıcıları çoğunlukla belli değildir" (s. 27).

THM ezgilerine göre kırık havalar ve uzun havalar olarak sınıflandırılmaktadır. Kırık havalar ölçülü ve ritimli, uzun havalar ise ölçüsüz ve serbest ritimli olarak birbirinden ayrılmaktadır. Türk halk müziğinin uzun hava türlerinden olan mayalar Türk halk edebiyatı ve musikisi alanında özel bir yere sahiptir. En çok aşk, elem, ayrılık ve sevgi konularını ele alan mayalar Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da yaygındır. Farklı yörelerde, çeşitli benzerlik ve farklılıklar göstermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

Bu bölümde konuyla ilgili literatüre yer verilmiş ve konu başlıkları genelden özele doğru bir sıra içinde verilerek konuya ışık tutulmaya çalışılmıştır.

1.1. GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİNİN GENEL KARAKTERİ

Türk toplum içerisinde yaşayan insanların duygu düşüncelerini ve birtakım olaylar karşısında etkilenişlerini folklorik bir yapı içerisinde ezgiyle anlatmaları Türk halk müziğini doğurmuştur. Türk halk edebiyatı ile iç içe olması, halk edebiyatı terimlerini sıkça kullanması, yörelere göre biçimlenmesi, seslendirme ve ezgi yapılarının çeşitliliği de Türk halk müziğinin genel karakterinin oluşmasında önemli etkenlerdendir (Emnalar, 1998, s. 25).

Sarısozen (1962) GTHM'nin genel karakterini "hiçbir sanat endişesi duymadan, bir halk kitlesinin her türlü duygu ve düşüncelerini, coşku, sevinç ve acılarını, doğumdan ölüme kadar tüm toplumsal olayları, gelenek ve görenekler içinde, sade, samimi ve içten ezgilerle anlatan ortak halk verilerine halk müziği denir" şeklinde tanımlamıştır (s. 7).

Arseven'in GTHM'nin genel karakteri hakkındaki görüşleri ise, "içtenlik, sadelik, gösterişten arınmışlık, alçak gönüllülük, niteliği gösterir ve gerçekçi bir renk ve özellik taşırlar. Hiçbir halk türküsünün sözünde veya bir halk oyunu havasında, yapmacık, ikiyüzlülük ve kabalık görülmez. Şakacılık temasını işleyen türkülerin sözlerinde bile, insanı çabucak kavrayan sıcak bir görüntü vardır" şeklindedir (Akt., Hoşsu, 1997, s. 7).

Müzik, edebiyat ve halk oyunları birleşerek tek vücut olurlar. Halk sanatına üçünden hangisinin daha önce meydana geldiği düşünülemez. Türk halk musikisi bunların sözcüsüdür. Halk oyunlarımızın yöresel çeşitlerini düşünmek ve onların adlarını saymak dahi, bu alandaki zenginlik hakkında yeterli fikir verebilir. Oyunlar konusunda ileri sürülen bu düşünceler, halk edebiyatı için daha da açıklık kazanır. Türk duygusunun erişilmez enginliği, söz sanatından doruğa erişmiştir. Mani, koşma, hoyrat, ciğa, divan, tecnis vb. halk edebiyatı ürünlerinin doğuşları ve yaşamaları, halk musikisi ile tam bir uyum ve kaynaşma içinde olduğu görülür. Araştırmalar, yörelerin konuşma dilinin musikiyi de şekillendirdiğini ortaya koymuştur" (Emnalar, 1998, s. 27).

Bir sanat endişesi olmadan halkın duygu ve düşüncelerini sevinç ve acılarını, yiğitlik, göç, sevgi, sıla özlemi ve daha güncel yaşamın toplumsal olaylarını, sade, fakat içten gelen ezgilerle anlatabilen ve halkın ortak yaratma gücünün ürünü olan müzik, halk müziği kavramını içerir (Arseven, 1992, s. 15).

Büyükyıldız (2009)'ın konuya ilişkin tanımı, "halk müziği, halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, halk içinde her zaman var olan halk sanatçıları tarafından yakılmış, bestelenmiş, değişimler ve yoğrulmalarla dilden dile, telden tele, kulaktan kulağa yayılarak geçmişten günümüze ulaşmış geleneksel müziktir" şeklindedir (s. 89).

1.1.1. Yayılma Alanı

Batıdan Adriyatik kıyılarından başlayarak, bütün Balkanlarda, Anadolu'da; Doğu'da Sibirya'dan Lena ırmağına, Çin Seddi'ne kadar uzanan topraklarda, Kırım'da, Urallarda, Kuzey İran'da, bütün Orta Asya'da, Arap Yarımadası'nın Anadolu'ya yakın yörelerinde; bir başka deyişle Türkçenin konuşulduğu her yerde Türk halk musikisine ve onun çalgılarına rastlanmaktadır (Emnalar, 1998, s. 28).

Dünyada her millet kendi musikisinin ve değerlerinin bir başka millete göre daha çok özellik arz ettiğini savunmakla haklıdır. Ancak makam, usul, ezgi, söz unsuru, icra biçimi, icra ortamı ve bu musikiye eşlik eden çalgıların çokluğu ve renkliliği açısından Türk halk musikisinin de yerinin ve öneminin bir başka olduğunu kabullenmek gerekir. Türk halk musikisi denince de konuyu sırf Anadolu ile sınırlı kılmamak lazımdır. Çünkü musikinin meydana gelişinden bir millet kavramı ve o millete ait değerler söz konusudur. Yaşadıkları ülke ve bölge neresi olursa olsun meydana getirilen bu eserlerin ve estetiğin yegâne sahibi Türk insanıdır (Turhan, 1992, s. XVII).

1.1.2. Kaynakları

Türk halk musikisinin iki büyük kaynaktan beslendiği görülmektedir. Bu kaynaklardan birincisi "Âşıklar", diğeri ise "Türkü yakıcı"lardır. Bu iki grup halk sanatçıları, çeşitli eski ezgilerden, akıllarında kalanları, bilmeyerek, bir başka söz altında birleştirmek suretiyle yeni yeni türkülerin meydana gelmesine sebep olurlar. Bu işi yaparken daha önceden bilinen kuralları uygulamayı düşünemezler, uygulayamazlar. Zira nazari müzik bilgileri yoktur ve bu işi kendi içgüdüleriyle yaparlar. Âşıklardan birçoğu eskiden yaşamış büyük ozanların deyişlerini, yetiştikleri yörenin müziği ile söylerler (Emnalar, 1998, s. 28).

1.1.3. İşlediği Konular

Aşk, sevda türküleri, oyun havaları, esnaf türküleri, zanaat havaları, sosyal olayları işleyenler, kahramanlık türküleri, serhat türküleri, çiftçilikle ilgili; ekin, harman türküleri, sohbet havaları, maniler, koşmalar, hoyratlar, düğün havaları, kına havaları, gelin güvey türküleri, yiğitlemeler, koçaklamalar, destanlar, öğütler, ağıtlar, övgüler, taşlamalar, beddualar, ninniler, iş ve meslek türküleri, askerlik ve seferberlik türküleri, güldürücü-satirik türküler, imece türküleri vb. konularda çok geniş bir repertuvara sahiptir (Emnalar, 1998, s. 28).

Arseven'e göre halk türküleri; koşma, yiğitleme, taşlama, ağıt, ninni, destan gibi halk edebiyatı türlerini işler. Sevgi, özlem, gurbet, ayrılık, doğum, ölüm, askere gidiş, düğün-dernek, yerleşme (iskân) göç, kan davası gibi temaları konu alır (Akt., Hoşşu, 1997, s. 7).

1.2. GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİNDE TÜRLER

GTHM icra şekli bakımından iki farklı açıdan ele alınmaktadır.

- a. Kırık Havalar
- b. Uzun Havalar

1.2.1. Kırık Havalar (Ölçülü Havalar)

Bazı ezgiler belirli bir dizi ve seyir gösterdikleri gibi ritim ve usul bakımından da koşulludurlar. Belirli bir usul içindedirler. Buradan hareketle kırık havanın tanımı şu şekildedir: Belirli bir usulü, dizisi ve seyri olan havalara kırık hava denir (Hoşşu, 1997, s. 12).

Sarısozen (1962)'e göre, "Kırık havalar; oyun havaları gibi, ölçülü ve ritmi belli olan parçalara denir" (s. 5). Büyükyıldız (2009)'a göre ise, "Kırık havaların ölçüsü belirli olmakla birlikte, ölçü her ezgide, ezgi boyunca aynı ölçü değerleri yerine, yer yer değişiklik gösterebilir. 9/8'lik başlayan bir ezgi akışkanlığı içinde 8/8, 7/8 vb. ölçü değişikliklerini ve tekrar aynı ölçüye dönüşü bünyesinde barındırabilir. Bu ritim değişikliklerinin çok çeşitli biçimleriyle karşılaşmak mümkündür" (s. 145).

"Kırık Havalar, kendi içerisinde oyunlu ve oyunsuz olmak üzere 2 bölüme ayrılırlar. Oyunlu Türler: Halay, Bar, Zeybek, Semah, Hora, Karşılama, Mengi, Bengi,

Kasap Havaları, Güvende, Kaşık Havaları, Horon, Teke Havaları... Oyunsuz Türler: Ağıt, Divan, Tatyān, Nefes, İlahi, Güzelleme, Yiğitleme, Karşılıklı Türküler, Destan, Kına Türküleri, İş (Meslek) Türküleri, Sohbet Türküleri, Kahramanlık (Serhat) Türküleri, Ninni ve Varsağıdır” (Pelikoğlu, 2007, s. 27).

1.2.2. Uzun Havalar (Ölçsüz Havalar)

Genel olarak serbest ve ritimsiz (usulsüz) olarak doğaçlama üretilen ve uzun hava olarak adlandırılan türler, yöresel özelliklerine ve söyleniş biçimlerine göre şu şekilde tanımlanmaktadır.

“Serbest ölçülü olmaları ve resitatif (konuşur gibi) üslupla söylenmeleri nedeniyle diğer ezgilerden hemen ayrılan uzun havalar, en eski ezgi ve söyleme türü olarak ilk çağlardan günümüze gelmişlerdir... Uzun havaların ölçüsel serbestliği, “keyfilik” türünden öznelci bir serbestlik (başbozukluk) değildir. Yani her isteyen bir uzun havayı istediği gibi okuyamaz, çalamaz. Uzun havalar da genel ve özel olarak, uzun hava ve türlerine özgü kurallara bağlıdır” (Kaynar, 1996, s. 105). Gazimihal’e göre, “gazel ve taksim, uzun havanın makam bilgisine göre işlenmiştir” (Akt., Kaynar, 1996, s. 106).

Emnalar (1998) uzun havaların, yöresel söyleniş biçimlerine göre farklılık arz ettiğini, genel olarak serbest ritimli (usulsüz) olduğunu, diğer bir deyişle uzun havalarımızın, yöresel özelliklerine ve söyleniş biçimlerine göre; “Arguvan havaları, Barak havaları, Bozlaklar, Divanlar, Gurbet havaları, Hoyratlar, Mayalar, Müstezatlar ve Yol (yayla) havaları” olmak üzere dokuz gruba ayırmıştır (s. 240).

Uzun havalar, en eski ezgi ve söyleme türü olarak ilk çağlardan günümüze dek gelmişlerdir. Mahmut Râgıp Gâzimihal’e göre etimolojik olarak uzun hava sözü “Ozannama yani Ozanlama” dan gelmektedir (Akt., Büyükyıldız, 2009, s. 146).

Geleneksel Türk Halk müziğine ilişkin tanım ve açıklamalara değindikten sonra araştırmanın konusunu oluşturan mayalar hakkında bilgi vermemiz gerekirse;

1.2.2.1. Mayalar

Maya kelime anlamı olarak; bir şeyin özü, bir şeyin oluşması için asıl ve gerekli madde demektir. Ancak GTHM’de kullanılan ‘Maya’ sözcüğü ile ilişkisi ne derecedir

açıklanamamıştır. Bu nedenle bu türe verilen adın nereden geldiği henüz saptanamamıştır. Mayalar Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yaygın olan bir uzun hava türüdür. Özellikle Erzurum, Harput, Eğin, Sivas, Diyarbakır, Erzincan’da birbirinden güzel Mayalara rastlamaktadır (Emnalar, 1998, s. 366).

Tuna (2001)’nın tanımına göre; Türk halk müziğinde uzun hava türlerinden biri olan Mayalar, belirli bir seyri ve dizisi olan ezgi kalıplarıyla serbestçe söylenen bir türdür. Doğu Anadolu’ya mahsustur. Üslup bakımından, diğer türlerden farklılık gösterir. Terennüm tarzı ve ezgisi yönüyle oldukça samimi, lirik, yanık ve güzel olduğundan en çok benimsenmiş örneklerden biridir (s. 11).

Genellikle 4+7 duraklı 11’li gece ölçüsünde olan Mayaların sözlerinde ‘Oh’, ‘Yavri yavri’, ‘Oğul’, ‘Of’, ‘Ağam’ gibi katma sözler de kullanılmıştır. Mayalarda türü belirleyen temel öge Hüseyini makamında olmalarıdır. Bu Mayaların sözel bölümüne geçmeden önce söyleyeni uzun havaya hazırlayıcı, uzun havanın tavrını gösteren özellikle mey, klarnet, zurna ya da bağlama ile bir açış yapılmasına karşın özellikle Elazığ Mayalarında başlangıçta ve söz aralarında çalgılarca usullü, ritmik ezgiye ‘ayak’ denir. Bu çalgısal bölmede çoğunlukla 10/8’lik Curcuna usulü kullanılmaktadır. Mayalardan sonra aynı makamda türküler seslendirilir (Emnalar, 1998, s. 367).

Tuna (2001)’ya göre ise, “önce saz ile “ayak” dediğimiz bir açış müziği yapılır. Bu okunacak uzun havaya hazırlayıcı ve okuyucuyu konsantre edici bir ezgi niteliğindedir. Ayak, karara varınca ses girer. Ses uzun havayı devam ettirirken, cümle aralarında soluk alma dediğimiz belli yerlerde susar, kısa saz aralarında bırakır. Yani cümle motifleri arasında eşlik etmek üzere saz ile serbest bir müzik, sese eşlik eder. Daha sonra ses karar perdesine kadar gelir” (s. 11).

Erzurum, Erzincan ve Sivas Mayaları genellikle bir oktav içinde seyredir. Hatta bir beşli (Ör: La-Mi) içinde seyredenleri çoğunlukta. Ancak Elazığ Mayalarında ‘Cılgalı’ ya da ‘Cıgalı Maya’ olarak adlandırılan uzun havaların ses genişlikleri bir oktavdan fazla ses aralığındadır. Buradaki Mayalar ile Hüseyini ya da Muhayyer makamındadırlar. Elazığ’da ayrı makamdan türküler ayak sayılarak türkünün dörtlükleri arasında da Maya söylemek gelenek olmuştur (Emnalar, 1998, s. 367).

“Hece kalıplarının (8+3=11) şeklinde söylenmiş şiirlerin özel bir ezgi ile Doğu Anadolu bölgesinde söylenen bir uzun hava türü” olarak açıklanan Maya Türkçe sözlükte “Bir tür halk türküsü”, Dede Korkut Kitabı’nda “Dişi deve” olarak açıklanmaktadır. Derleme Sözlüğünde birçok anlamı olan kelimenin özellikle müzikle

ilgili olan anlamları ise: 1. Bir çeşit ezgi, 2. Gazel, uzun hava, 3. Mani, 4. Türkü olarak verilmektedir (Akt., Evin Küçükçelebi, 2002, s. 59).

1.2.2.2. Maya Türünün Görüldüğü Bölgeler

Doğu ve Güneydoğu ve Anadolu’da yaygın olan, çoğunlukla Elazığ, Diyarbakır, Şanlıurfa, Sivas, Malatya, Erzincan, Erzurum ve Kars illeri ile bunların çevrelerinde okunduğu söylenen Mayaların ilk çıkış yeri ve daha çok söylendiği yerler şöyle verilmektedir. Özellikle Elazığ, Şanlıurfa, Diyarbakır, Kemaliye (Eğin) yöreleri bu tarzı kendi ağızları arasında göstererek menşe bakımından iddia ederlerse de bu tarzın daha ziyade Harput’tan çıktığını iddia edenlere rastlanmıştır ve Harput’un olması daha akla yakındır. Bundan başka Malatya, Sivas, Erzurum, Divrik, Zara, Erzincan, bölge ağızları içinde kendilerine has karakteristik süslemelerle bir çeşni yaratılmıştır. Bunlar arasında en güzel örnekleri ilk saydığımız yörelerde görülmüştür (Özgül, Turhan & Dökmetaş, 1996, s. 45).

Özbek, Mayayı yaygın anlamının dışında “Kars, Erzurum, Artvin ve Ağrı illeri çevresinde de yaygın olan bir aşık makamı” olarak açıklarken, Kaynar ise Gaziantep’te güveyi giydirme sırasında güzel sesi olanlar tarafından Maya okunduğunu da söylemektedir (Akt., Evin Küçükçelebi, 2002, s. 59).

1.2.2.3. Maya Türünün İşlediği Konular

Mayalar daha çok sevda ve ayrılık konularının işlendiği 11’li hece ölçüsünün kullanıldığı dörtlüklerden oluşmaktadır. Birbirine benzeyen dizileri ve başındaki “oğul oğul”, “yavri yavri” katma sözleri sayesinde bozlak ve hoyratlardan kolayca ayrılabilirler. Diğer uzun havalardan ayrı bir ezgisel yapısı ve söyleniş biçimi (ağız) olan Mayaların söylenmesi için çok tiz ve gür bir ses gerekmektedir (Evin Küçükçelebi, 2002, s. 58).

Emnalar (1998)’ın işlediği konulara göre yaklaşımı ise, “Mayaların konuları genellikle aşk, sevgi, sevgili, ayrılık, gurbet ve benzeri konular üzerinedir. Sözleri çoğunlukla anonim olmasına karşın saz şairlerine ait olanları da vardır” şeklindedir (s. 366).

1.2.2.4. Maya Türünün Seyir Özellikleri

Mayanın genellikle La-Mi beşli aralık içinde, dizisi ve dizi içindeki seyrinin belli olduğunu söyleyen Hoşsu (1997) Mayaların iki bölümden oluştuğunu söylemektedir. Ayak olarak adlandırılan birinci bölüm kırık hava biçiminde olup, çalgısaldır. Ana bölüm olarak belirtilen ikinci bölümde ise bir sesçi (solist) Mayayı ritim bakımından serbest olarak icra etmektedir (Akt., Evin Küçükçelesi, 2002, s. 59).

Özgül *vd.* (1996), Maya türündeki uzun havaların iki şekilde icra edildiğini söylemektedir. Birinci icra şekli;

“a) Ayak: Yalnız saz ile ritmik müzik. Burada ses iştirak etmez.

b) Ses Girer (Ayak bitmiş saz susmuştur) cümle aralarında ses susup da diğer cümleye girmek üzere soluk alırken saz ritmik olarak bir ara ayağı yapar.

c) Son cümle bitince tekrar ses olmadan yalnız saz ile ritmik olan bitiş parçası çalınır. Maya bu şekilde biter.

İkinci icra şekli;

a) Ayak, yalnız sazlarla (Ritmik Müzik).

b) Ayağın son bitiş ölçüsünde ses, karar perdesini gösterip başlamak üzere sabit ve uzunca bir ses gösterir. Bu ses ayak bittikten sonra biraz daha devam eder. Bu sırada saz susmuştur ki, ses türküye başlar. Cümle motifleri arasında eşlik etmek üzere saz ile serbest bir müzik sese eşlik eder.

c) Tam cümle aralarında ritmik müzik yapılır.

d) Son cümle bitişinde yalnız ses ile biter. Saz yoktur. Bazı üsluplara göre ses ile alınan her cümleye başlamadan önce biraz uzunca olmak üzere kara tonu uzatılır ve cümleye bundan sora başlanır. Bu şekil de kaide üzere sayılabilir” (ss. 45-46).

Geleneksel Türk Halk Müziğimizin ana dizisi olarak kabul ettiğimiz Hüseyini Ayağı'nın La-Mi beşlisi içinde seyreden Maya örneklerine, Sivas, Erzurum ve Gaziantep yörelerinde daha çok rastlanır. Her Mayanın kendine özgü bir ayağı olsa da bazı Mayalarda ayak bölümü bulunmamaktadır. Bu tür Mayalarda, ana ezgi, eşlik eden sazıcı tarafından aynen uygulanmaktadır. Bu nedenle de Maya'ya ayak yapacak sazıcının, Maya'nın ezgisel yapısını iyi bilmesi gerekir (Hoşsu, 1997, s. 29).

Sunguroğlu, Maya ve Hoyrat için Hüseyini ve Beyati fasıllarının arasında yer aldığını belirterek Harput'un en sevilen ve en tesirli havaları olarak bahsetmekte, Elezber ve Mayanın ikiz gibi olduklarını birbirlerinden ayıramayacağını söylemektedir. Verdiği Maya örneklerinin hepsi 11'li hece ölçüsüyle söylenmiş dörtlüklerden oluşmakta, hoyrat ve elezberde olduğu gibi başta orta ve sonlarda katma sözler

bulunmaktadır. Bu sözlere örnek olarak; Ah yavrum, balam, ah balam, ah gülüm, aman, vay, ey gülüm, aman ağam vb. verilebilmektedir (Akt., Evin Küçükçelesi, 2002, s. 59).

1.2.2.5. Maya Türünün İcra Edildiği Alanlar

Yönetken, 'Derleme Notları' adlı kitabının Elazığ Müzik Folkloru başlıklı kesiminde eskiden, yukarı şehir de denen Harput'ta halkın, yaz mevsiminde genellikle cuma günleri kayabaşı ve kale gibi çeşitli mahallerde toplanarak eğlendiklerinden ve yine bu kitapta belirtildiğine göre, bu eğlenceler sırasında Mayalar söylediklerinden söz etmektedir. Yine aynı kitapta belirtildiğine göre, bu eğlencelerde, çeşitli mahallerden toplanarak herhangi birinde toplananlar içinden güzel seslilerden oluşan bir grup ya da çok tiz ve gür sesli bir kişi Maya söylerken öteki mahallerde toplananlar dikkatle dinler, daha sonra, ötekiler de sırayla aynı şekilde karşılık verirlermiş. Bunu gecenin sessizliğinde bütün Harput dinlermiş (Akt., Emnalar, 1998, s. 366).

Emnalar (1998)'ın Mayaların icra edildiği alanlara yönelik yorumu ise, "Mayalar bazı yörelerimizde düğün geleneklerine kadar girmiştir. Gaziantep'te düğünlerde güvey davetliler arasına getirilir. Bir iskemleye oturtulan güvey, mahallerin en genç bekârlarından bir tarafından davetliler ortasında giydirilir ve donatılır. Buna 'güveyi donatma' denir. Bu sırada davetlilerden sesi güzel biri, mahalli ağızla bir Maya söylemeye başlar. Maya bittiğinde güveyin donatılması da sona ermiş olur. Mayalar çoğunlukla erkekler tarafından söylenmesine karşın az da olsa kadınlar tarafından da söylenir" şeklindedir (s. 366).

1.2.2.6. Maya Türünün Eşlik Çalgıları

Ses genişliği oktavdan az olan Mayaların eşlik çalgısı genellikle bağlama olmakla birlikte davul-zurna, davul-klarnet, klarnet-ud-kanun eşliğinde söylendiği de bilinmektedir (Kaynar, 1996, s. 108).

1.3. MAYA TÜRÜNDEKİ UZUN HAVALARIN KAYNAK KİŞİ VE İCRACILARI

Araştırma da notaya alınan TRT Türk halk müziği uzun hava repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların kaynak kişi ve icracıları;

1.3.1. Mahmut GÜZELGÖZ (Tenekeci Mahmut)

Müzisyen, Türk Halk Müziği sanatçısı (D.T. 17/02/1919, Şanlıurfa-Ö.T. 07/03/1988, Şanlıurfa). Baba adı İbrahim, Anne adı İslim'dir. Esas mesleği tenekecilik olduğundan Tenekeci Mahmut diye anılmıştır. Kütüphane

memurluğu da yapmış olan Güzelgöz, Urfa folklor tarihinde müzisyen olarak önemli bir yere sahiptir. Urfa repertuvarında icra edilen türküleri, hoyratları, gazelleri okumuş ve aynı zamanda Urfa ile ilgili hikâye, masal, mani, gazel, atasözleri ve benzeri folklorik bilgilerde söz sahibi olmuştur. Urfa adına birçok türküyü TRT repertuvarına kazandırmıştır. Ayrıca MİFAD tarafından Urfa’da yapılan derleme çalışmalarında kendisinden kaynak kişi olarak faydalanılmıştır. Mahmut Güzelgöz, uzunca bir müddet Şanlıurfa Halk Kütüphanesi ve Şanlıurfa Müzesi’nde çalışıp emekli olmuştur.

Mahmut Güzelgöz, halk kültürünün kaynak kişisi yönüyle bir hazine idi. Muzaffer Sarısözen ve Mehmet Özbek’in kendisinden derlediği “Alaydım Elin Elime”, “Bahçıya Kuzu Girdi”, “Daracık Sokakta Yâre Kavuştum”, “El Zanneder Ben Deliyem”, “Fırat Kenarının İnce Dumanı”, “Kalanın Ardında Ekerler Küncü” gibi birçok türkü ile Abuzer Akbıyık ve Osman Güzelgöz tarafından derlenen “Abdo’nun Odası Takalı Camlı”, “Çekin Çadırımı Kuru Yazıya”, “Çorabı Çektim Dizime”, “Eminem Oturmuş Daşın Üstüne”, “Kala Yeri”, “Maraş Maraş Derler” ve “Yaz Gelende Yaylaları Gezmeli” adlı uzun havalar Şanlıurfa adına TRT repertuvarına alınmıştır. Tenekeci Mahmut Güzelgöz, 7 Mart 1988’de memleketi Şanlıurfa’da vefat etmiştir (<https://www.biyografya.com>).

1.3.2. Celal GÜZELSES

Esas ismi Mehmet Celalettin olan Celal Güzelses’in Babası Derviş hasanın vefatı ile Annesi Latife Hanım tarafından mahalle mektebine verilmiştir. Birinci Dünya savaşı yıllarında Rüştüyenin lav edilmesi ile öğrenimini tamamlayamamıştır. Okula giderken 1913’ten 1921’e kadar Ulu Cami’deki müezzinlik görevini devam ettirmiştir.

1931 yılında Karındaş Mahmut’un Diyarbakır şivesini taklit ederek doldurduğu plak halktan oldukça tepki almıştır. Celal Güzelses bu plağı olan tepkisini dile getirerek İstanbul’a plak doldurmaya gitmiştir.

Celal Güzelses Bayındırlık bakanı Feyzi Pirinççioğlu’nun ısrarıyla 1917’de bir tesadüf sonucu tanıştığı Mustafa Kemal Paşadan “Şark Bülbülü” unvanını almıştır. 1934 yılında soyadı kanununun kabulü ile soyadını sesinin güzel oluşundan almıştır.

Celal Güzelses 22 Haziran 1943 tarihinde Diyarbakır halk musiki cemiyetini bir kaç arkadaşı ile birlikte kurmuştur. 1950’de cemiyete yapılan resmi ödenekler ve belediye yardımlarının kesilmesi üzerine cemiyetten ayrılmıştır. 1956 yılında kendisinden ayrılan arkadaşlarının yıldız kulübünde toplanmasıyla Celal Güzelses sarsılmıştır. Ulu cami baş müezzinliği için vilayete başvuruda bulunmuştur. Bu görevi 1956 yılından vefatına kadar (1 Şubat 1959) devam ettirmiştir. Vefatına Diyarbakır halkı çok üzülmüştür. Naaşı Ulu Camii’den ilahi ve tekbirlerle Şeyhi Zeki Efendi’nin metfun bulunduğu kabrinin alt kısmına vasiyeti üzerine defnedilmiştir (<http://www.turkuler.com>).

1.3.3. Hafız Şerif TANINDI (Erzincan'lı Şerif)

1904 yılında Erzincan'ın Çatalören köyünde doğmuştur. 1916 yılında muhacirlik sırasında yolda annesi Zeliha Hanım'ı kaybetmiştir. Erzincan'a döndükten sonra babası Ebubekir Efendi ve diğer hocalardan ders alarak genç yaşta hafız olmuştur.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında askerlik görevini tamamlayarak, Çolhasa (Soğukoluk) köyünde imamlık yapmaya başlamıştır. Sesinin güzelliği ve Kur'an-ı Kerim'i güzel okumasıyla kısa sürede çevrede ün yapmıştır. Erzincan merkezindeki Ulucami'ye müezzin olarak atanmıştır. Hafız Şerif, hayata bir din adamı olarak atılmış ancak sesinin güzelliği, içindeki türkü söyleme arzusu, arkadaş ve çevrenin telkinleri onu hep başka yönere sürüklemiştir.

O yıllarda Diyarbakırlı Celal Güzelses'in plakları piyasada çok tutulmuştur. Onun söylediği türkülerden çok hoşlanan ve bu türkülerini çok güzel icra eden Şerif'in ruhunda sanatçı olma hevesi uyanmıştır. Ancak babası Ebubekir Efendi onun bu isteğine karşı çıkmıştır. İçindeki arzuyu yenemeyen Şerif'i babasının arzusu hilafına Cami-i Kebir'deki görevinden istifa ederek İstanbul'a gitmiştir. Kısa sürede yeteneğini oradaki müzik severlere de kabul ettirmiştir. Ünlü isimlerle tanışmaya başlamış ardından plak dünyasının sihirli atmosferine girmiştir. Hafız Burhan ile tanışarak onun iltifatlarına mazhar olmuştur.

Erzincan'lı Şerif kısa sürede plak dünyasının aranılan isimleri arasına girmiştir. "Keklik gibi kanadımı süzmedim", "Çıkar yücelerden yumak yuvarlar", "Nasıl methedeyim sevdiğim seni", "Küstürdüm barışamam", "Yıldız" gibi türkülerle üne kavuşmuştur. Plakları artık yurdun her köşesinde, özellikle de Erzincan'da çok satılmakta ve çalınmaktadır. Oğlunun sesini plaklardan dinleyen Ebubekir Efendi, bir yandan hafız olarak yetiştirdiği oğlunun böyle "Türkücü" olmasına üzülürken, bir taraftan da böylesine sevilen biri haline gelmesinden mutluluk duymaktadır.

1935 yılının sonlarında Ebubekir Efendi oğlunu bir daha göremeden hayata gözlerini yummuştur. Oğluna mektuplar yazılır, babasının ölüm haberi ileilmeye çalışılır. Ancak Şerif'in Erzincan'a gelmesi aylar sürmüştür. Erzincan'da kaldığı süre içerisinde müzik çalışmalarına Halkevinde devam eder ama bu çalışmalar onu tatmin etmez, bir süre sonra İstanbul'a dönmüştür. Kendini tamamen müzik çalışmalarına vermiştir. Ne var ki, bu sefer de aklı hep Erzincan'dadır. Bu yöreden derlediği türkülerini plaklara okur, böylece sıla hasretini gidermeye çalışır. Günler haftaları, haftalar ayları, aylar yılları kovalar ve soğuk bir Aralık sabahı, dünyayı ağlatan felaket haberi İstanbul'a da ulaşır.

27 Aralık 1939 günü sabaha karşı Erzincan taş üstünde taş kalmamacasına yerle bir olmuştur. Hafız Şerif hemen Erzincan'a döner. Döner ama artık pek çok yakını, sevdikleri hayatta değildir. Deprem yaraları yavaş yavaş sarılmaya başlar. Hafız Şerif de bu arada Erzurum'a gider, oralarda birkaç ay oyalanır. Sanatçı tekrar İstanbul'a döner. Ne var ki, İstanbul'da yaşadığı hayat, çektiği sıkıntılar onu hasta etmiştir. Sağlığının bozulduğunu anlayınca tekrar Erzincan'a döner ve asıl mesleği olan imamlığa başlar. Yakın köylerde imamlık yapar ve en son Horan köyüne tayin edilir.

Artık ömrünün sonuna gelmiştir. Hastalanınca hastaneye kaldırılır ve burada bir ay yattıktan sonra 15 Eylül 1948 günü Hak'ın rahmetine kavuşur. Müzik dünyasında “Erzincan’lı Şerif” olarak ün yapan sanatçının söylediği pek çok türkü, sonradan ilgililerce derlenerek, notaya alınarak TRT repertuvarına kazandırılmıştır (<https://www.turkudostlari.net>).

1.3.4. Aysun GÜLTEKİN

Türk halk müziği sanatçısı. 1963 yılında Erzurum’un İspir ilçesine bağlı Çamlıkaya Beldesinde doğmuştur. İlk ve Ortaokulu burada okumuş, Lise eğitimini Ağrı Kız Meslek Lisesinde tamamlamıştır. 1981 yılında TRT’nin açtığı, radyo sınavlarını kazanarak TRT Erzurum Radyosunda göreve başlamıştır. Mükerrrem Kemartaş ve Esat Kabaklı gibi Türk Halk Müziği ustalarından eğitim almıştır. 1992 yılında TRT İstanbul radyosuna tayin olarak uzun yıllar görev yapmış, 16 Aralık 2011 yılında kendi isteği ile emekli olmuştur.

2008 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Türk Müziği dalında yılın sanatçısı seçilmiştir. 2008 yılında Anadolu’nun Ninnileri, Türkü Türkü Türkiye, Gülde Deste Uzun Havalardan Seçmeler; 2010 yılında ise İl İl Türküler ve Mektup Türküleri adlı albüm projelerinde yer almıştır. Sanatçının TRT stüdyolarında gerçekleştirdiği bazı türkü kayıtları da “Bala Sarhoş” adı ile TRT tarafından albüm olarak yayınlanmıştır (<https://www.biyografya.com>).

1.3.5. İzzet ALTINMEŞE

Halk müziği sanatçısı, 1945 yılında Diyarbakır’ın Çüngüş ilçesine bağlı Arpadere (Cevdere) köyünde doğmuştur. Birkaç aylık iken ailesi Adana iline göç etmiştir. Küçük yaşlarda türkü söylemeye başlamıştır. Bir süre berberlik yaptıktan sonra yaklaşık 18 yaşındayken Adana Halk Eğitim Merkezi çalışmalarına katılarak ilk müzik eğitimini almıştır. Yine ilk kez Adana ilinde sahneye çıkmış, ilk plağını 1965 yılında doldurmuştur.

Altınmeşe, Askerlik dönüşü 2 yıl daha Adana’ da kaldıktan sonra Ankara’ya yerleşerek (1970) müzik çalışmalarını sürdürmüştür. 1975 yılında kendi yöresinden derlediği “ Maden Dağı” adlı türkü ile adını duyurmuştur. Ama onu ülke düzeyinde tanıtan, “Dert Bir Değil Elvan Elvan” adlı bestesi olmuştur. Sonraki yıllarda Ankara radyosunda görev alarak programlara katılmıştır. Uzun yıllar İhsan Öztürk ile birlikte çalıştıktan sonra İstanbul’a yerleşerek kendi adına bir televizyon programı hazırlamıştır.

Türk Halk Müziğine kendine özgü bir yaklaşım ve yorum getiren Altınmeşe, özellikle kendi yöresinden derlediği türküler ile tanınmıştır. Doğu ve Güneydoğu’yu olduğu kadar Kerkük ve Azeri ağzı ya da deyişleri de yorumlaması ile bilinen Altınmeşe, derlemeler yaparak 100 kadar türküyü Halk Müziği Arşivine kazandırmıştır. Bugüne dek yaklaşık 25 albüm hazırlayan Altınmeşe’nin bunların dışında 200’e yakın bestesi ve derlemesi; rol aldığı 7 sinema filmi bulunmaktadır (<https://www.biyografya.com>).

1.3.6. Mustafa KESER

Türk Halk Müziği Sanatçısı, 1 Ocak 1945, Elazığ/Maden doğumludur. Çocukluğu aynı yerde geçen Keser; İlk ve Orta öğretimini Maden ilçesinde, Lise tahsilini Ziya Gökalp Lisesi ve Sivas 4 Eylül Lisesinde tamamlamıştır. Babası müzisyen olan sanatçı ortaokul ve lise yıllarında keman, ud, bağlama gibi enstrümanları iyi derecede çalmasını öğrenmiştir. 1975 yılında TRT'nin açmış olduğu amatör ses yarışmasını Türk Halk Müziği dalında kazanmış ve 1982 yılına kadar TRT İzmir Radyosu'nda mahalli sanatçı olarak görev yapmıştır. Kani Karaca'dan müzik dersleri almıştır (<https://www.biyografya.com>).

1.3.7. Hafız Osman ÖGE

Elazığ-Harpur Müziği'nin en büyük ustası ve kaynak kişisidir. 1892 yılında Harput'da doğmuştur. Asıl adı Osman Feyzi'dir. Harputlu Kamilzâde Muallim Hafız Tefik Efendi'nin oğludur. İlk tahsilini, hafızlık eğitimini ve bütün makamı babasından öğrenmiştir.

Elaziz Askeri Rüşdiyesini (Ortaokul) ve İdadisini (Lise) bitirmiştir. 1908 yılında birinci derece ile diplomasını (şehadetname) almıştır. 1909 yılında babası vefat edince Harbiye'ye devam edememiştir. Yardımcı muallim olarak atandığı Harput okullarında 1924 yılına kadar çalışmıştır. 1924 yılında Muallim Mektebi ambar memurluğuna, 1932 yılında da Elaziz Orta Mektep memurluğuna atanmıştır. 1938-1950 yılları arasında ise Malatya Lisesi sekreterliği ve idari işler şefliği yapmıştır. 1950 yılında emekli olmuş ve tekrar Elazığ'a dönmüştür.

İlk nağmeleri ve Harput Makamatını daha çocuk yaşlarda iken babası ve dedesinden alan Hafız Osman Öge, zamanın ustalarının yorumlarını irdeleyerek yöre ağzının en köklü nağmelerini elde etmiştir. Genç yaşta sesi ve güzel okuyuşu ile artık Harput'da tanınmıştır. Bir yandan camilerde mevlidler kaside ve ilahiler söyler, bir yandan da Harput Havalara olan aşinalığını sürdürür. 1936 yılında Elaziz Halkevi'nde katıldığı derleme çalışmaları ile 56 adet Elaziz ezgisi notalara alınır ve kitaba geçmiştir. Bu, Hafız Osman Öge'nin kaynak kişi olarak katıldığı ilk ciddi programdır. Sonraki yıllarda da bir yandan memuriyetini sürdürürken bir yandan da elinde dokümanlarla Harput ezgilerini araştırır ve inceler. 17 Kasım 1937 günü Atatürk onuruna Elaziz Halkevinde verilen konsere iştirak eder. Onlarca türkü, hoyrat ve tüm Harput Gazelleri onun sesinden günümüze ulaşmış ve kaybolmaktan kurtulmuştur. 1955 ve 1960 yılında İshak Sunguroğlu'nun ricası üzerine ilerlemiş yaşına rağmen 114 Elazığ ezgisini makara bantlara okumuştur.

Banda okuduğu eserler, Emekli Yarbay Vasfi Akyol tarafından notalandırılarak İshak Sunguroğlu'nun "Harput Yollarında" kitabında yayınlanmıştır. İki adet taş plağı vardır. TRT'ye kayıtlı Elazığ ezgilerinden 27 adedinin kaynak kişisidir. Üstad Hafız Osman Öge, Fikret Memişoğlu'nun 1962 yılında çıkan "Harput Ahengi" kitabı için de makara bantların başına geçmiş ve bir kısım kayıtlar da oradan günümüze ulaşmıştır. 1999 yılında Elazığ Valiliği Vakfı, tüm bu bantları tekrar gözden geçirtmiş ve 59 adet geleneksel ezgiyi orijinal icraya göre notaya aldırarak "Notalarla Harput Musıkîsi Cilt-II" kitabında yayınlamıştır. Üstad

Hafız Osman Öge 18.10.1975 tarihinde Elazığ'da vefat etmiştir (<http://www.mared.org.tr>).

1.3.8. Mükerrerem KEMERTAŞ

Türk halk müziği sanatçısı, 1961 yılında Erzurum Halk Oyunları ve Halk Türküleri Derneği bünyesinde oluşturulan Doğudan Sesler Topluluğuna katılmıştır. Bu topluluğun TRT Erzurum radyosu için düzenli aralıklar ile hazırladığı programlarda 5 yıl boyunca yer alan Kemertaş, 1966 yılında açılan sınavı kazanarak Erzurum radyosunda kadrolu sanatçı olmuştur. 1970 yılında TRT İstanbul radyosuna tayin olan sanatçı, uzun yıllar çalışmalarını İstanbul'da sürdürdükten sonra 1985 yılında İzmir'e yerleşmiş ve TRT İzmir radyosunda görevine devam etmiştir.

TRT'den 2003 yılında emekli olan Kemertaş, sanat hayatı boyunca sayısız türkü ve uzun havanın tanınıp sevilmesine katkı sağlamıştır. Seslendirdiği "Huma Kuşu" adlı eseri ile gönüllere taht kuran Türk Halk Müziği Sanatçısı Kemertaş, 31 Mart 2018 günü hayatını kaybetmiştir (<https://www.biyografya.com>).

1.4. PROBLEM CÜMLESİ

Araştırmanın problem cümlesi; TRT Türk halk müziği repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların müzikal analizi sonucunda incelenen eserler arasında benzerlik ve farklılıklar var mıdır? şeklinde oluşturulmuştur.

Bu problem cümlesi doğrultusunda araştırmanın alt problemleri şu şekilde sıralanmıştır:

- TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların kaynak kişi, yöre ve tür bakımından dağılımı nasıldır?
- TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların makam dizileri açısından dağılımı nasıldır?
- TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havalar arasında benzerlik ve farklılık var mıdır?
- TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havalara ilişkin araştırmaya katılan uzman sanatçı görüşleri nelerdir?

1.5. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; Türk halk müziği sözlü eserlerinden olan Mayaların seyir özellikleri bakımından değerlendirilmesidir. Bu amaca bağlı olarak, Türk halk müziğindeki uzun hava türlerinden olan Mayaların seyir özelliklerinin makamsal olarak aralarındaki benzerlik ve farklılıklarının incelenmesidir. Bu incelemede makam bakımından eserler; karar sesi, güçlüsü, ses aralığı, donanımı ve makamsal dizileri açısından ele alınmıştır.

Ayrıca TRT THM uzun hava repertuarında bulunan Maya türlerinin icracılar tarafından seslendirilmiş ses kayıtlarının notaya alınması diğer bir amaç olarak düşünülmüştür. Bu verilerin notasyon halinde kayıt altına alınarak gelecek nesillere aktarımında kalıcı olması ve TRT THM uzun hava repertuarına kazandırılması amaçlanmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma, TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların çeşitli kaynaklarda belirtilen kuramsal bilgiler ile karşılaştırılma yapılması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca yapılan müzikal analizler sonucunda; Türk halk müziğindeki uzun hava türlerinden olan Mayaların kendi içerisinde değerlendirme yapılması bakımından da önemlidir.

1.7. VARSAYIMLAR

Bu çalışmada;

- Araştırma için bilgilerine başvuru yapılan kaynakların, kişi ve kuruluşların verdikleri yanıtların gerçek durumu yansıttığı,
- Kullanılan veri toplama araçlarının, araştırma için geçerli ve güvenilir olduğu,
- Araştırma için seçilen örneklemin evreni temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

1.8. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine ait TRT THM uzun hava repertuarında bulunan 18 adet Maya türündeki eserden, ses verisine (kayıtlarına)

ulaşılabilen 17 adet eser ile sınırlıdır. Ayrıca notaya alınan eserlerde ise kaynak kişilerin ve ulaşılabilen icracıların ses verileri ile sınırlıdır.

1.9. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Alanyazın incelendiğinde uzun havaların türleri ve dizilerin makamsal analizine yönelik araştırmalar olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde; Evin Küçükçelesi (2002) *“Uzun havalar”*, Sümbüllü (2009) *“Sol kararlı Türk halk müziği dizilerinin makamsal analizi ve adlandırılmasına yönelik bir model önerisi”*, Hacıoğlu (2009) *“Gaziantep yöresi Türkmenleri Barak ağzı uzun havaların müzikal analizi”*, Gül (2010) *“Kırıkkale yöresinde bozlak dışında kalan uzun havaların makamsal analizi”*, Moran (2015) *“Emlek ağzı uzun havalar”*, Ersen (2019) *“Türk halk müziğinde bir uzun hava türü olan Maya'nın müzikal açıdan incelenmesi”* Güç (2019) *“Kerkük hoyratları ve melodik kalıpları üzerine bir inceleme”*, Yürümez (2019) *“Uzun hava türleri (Araştırma-inceleme, notasyon ve metodolojik eğitim)”* adlı çalışmalarda geleneksel Türk halk müziğinin çeşitli konu ve sorunlarına değinildiği, analizler yapıldığı görülmektedir.

1.10. TANIMLAR

Dizi: “Bir makamın içerdiği sesleri ve perdeleri gösterir. Bir başka deyişle, belli bir müzik sisteminin kurallarına göre perdelerin sıralı ve belirli tekrarlığıdır” (Sun, 1998, s. 2).

Donanım: “Her makam dizisinde dörtlü ve beşli halindeki çeşnilerin ihtiva ve eserin sonuna kadar geçerli olan diyez ve bemol şeklindeki arızaları, eserin notasının, anahtardan hemen sonra gelen yerine yazılır. Buna da “donanım” denir. Donanımda, önce bemoller sonra da diyezler yazılır” (Özkan, 2014, s. 95).

Lirik: “Coşkun, esinle dolu. Ateşli bir anlatımı olan; toplumun ortak, ya da ozanın kişisel duygularını yansıtan şiir” (Sözer, 2012, s. 142).

Makam: “Türk Mûsikisinde belirli aralıklarla birbirine uyan mûlayim seslerden kurulu bir gam içerisinde özel bir seyir kuralı olan mûsikî cümlelerinin meydana getirdiği çeşniye “makam” denilmektedir. Her makamın kendine özgü çeşnisi yani kokusu ve tadı, seyir olmadan ortaya çıkmaz” (Tanrıkorur, 1998, s. 25).

Resitatif: “Nağme ile serbest okuyuş tarzı. Batı müziğinde dramatik müzikte ve başka tarzlarda çok kullanılır” (Öztuna, 1990, s. 227).

Seyir: “Makamın oluşturulması sırasında hangi perdeden sonra hangi perdenin duyurulacağını, nerelerde asma karar yapılacağını ve ezginin hangi perdede bitirileceğini belirterek makam öğretmeyi amaçlayan geleneksel yöntemdir” (Akdoğu, 2005, s. 107).

Tür: “Amaçları ve üretim özellikleri bakımından ortak yönlere sahip olan, toplumsal ve bireysel bakımdan ayrı bir işlevi ve yeri bulunan müzik cinslerine verilen ad. Müzikte tür kavramını somut bir biçimde açıklamak için, bütün sanat disiplinleri içinde müziğin bir alt tür olduğunu belirtmek yerinde olur” (Say, 2002, s. 368).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması, toplanan verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi açıklanmıştır.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, Türk halk müziği uzun hava türlerinden biri olan Mayaların seyir özellikleri bakımında benzerlik ve farklılıkların tespit edilebilmesi amacıyla yönelik betimsel bir araştırma olup, tarama modeli ile yapılan bir çalışmadır. “...Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır” (Karasar, 2015, s. 77). “Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan, geniş örneklere uygulanabilen olay ve olguların “Ne” oldukları hakkında veri sağlayan araştırmalardır” (Karakaya, 2009, s. 59). “Mevcut durumlar ve şartlar aynen ortaya konmaya çalışılır. Durumlar genellikle doğal çevre içinde oluşmaktadır” (Kaptan, 1998, ss. 59–60).

Araştırmada, Maya türündeki uzun havaların özellikleri konusunda veriler elde edebilmek amacıyla literatür taraması yapılarak araştırmanın kuramsal bölümü oluşturulmuştur. Tarama modeline göre TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Mayalar tespit edilerek, müzikal özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

TRT THM uzun hava repertuarında bulunan 1072 adet eser araştırmanın evrenini, TRT THM uzun hava repertuarında bulunan 18 adet Maya türündeki eserden ses verisine ulaşılabilen 17 adet Maya ise örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada ilk olarak, TRT THM uzun hava repertuarında bulunan Maya türündeki eserler literatür taraması ile tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Mayalar, Tablo 2.1’de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. *TRT Türk Halk Müziği Uzun Hava Repertuvarında Yer Alan Maya Türündeki Eserler*

Sıra No	Rep. No.	Eser Adı
1	10	Ağla Gönül Yine Bugün Ağlamanın
2	19	Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir
3	91	Bilmem Kaderden Mi Bilmem Tecelli
4	99	Bir Gül İçin Bülbül Giymiş Karalar
5	101	Bir Kara Kaş Bir Kara Göz Sende Var
6	246	Huma Kuşu
7	301	Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş
8	349	Süsen Açmaz Sümbül Açmaz
9	388	Yaz Gelende Çıkam Yayla Senin Başına
10	389	Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli
11	542	Düş Müdür Hayal Midir Bilmedin
12	618	Gelini Gelini Köyün Gelini
13	649	Humar Gözlüm Bakışından Doyamam
14	652	İki Bülbül Figan Eder Bir Güle
15	668	Kemend Attım Dala Ben
16	736	Yakına Gel Yakına
17	821	Benim Aşnam Kemer Bağlar Beline
18	837	Su Değilem Akam Akam Durulam

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın kuramsal bölümü için alanyazın araştırması yapılarak müzik alanı ile ilgili kitaplar, tezler, makaleler, ansiklopediler ve çeşitli internet sitelerinden elde edilen nitel veriler ile derlenmiştir. Araştırmanın nitel verileri toplanırken, öncelikle Mayalara yönelik kuramsal kaynaklar taranmış ve TRT THM uzun hava repertuvarında yer alan toplam 18 Maya tespit edilmiştir.

TRT THM uzun hava türlerinden Mayalara yönelik makamsal dizilerin ve seyir özelliklerinin saptanması amacı ile çeşitli internet kaynaklarından ulaşılan ses verileri icra edildikleri şekilleri ile notaya alınmış, her bir eserin makamsal perde hiyerarşisine, makamsal dizilerine ve seyir analizine yönelik nicel veriler elde edilmiştir.

Ayrıca Maya türündeki uzun havalar hakkında araştırmanın alt problemlerine yönelik araştırmacı tarafından açık uçlu sorular hazırlanarak uzman görüşleri de alınmıştır. Görüşleri alınan uzman grubu Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. *Mayalar Hakkında Görüşleri Alınan Uzman Grubu*

Kişi Kodu	Ad	Görev Yeri	Unvanı	Branşı	Görev Yılı
U1	Salih Turhan	İst. KTB THM Dev. Kor.	Sanatçı	Ses Sanatçısı	1987-Halen
U2	Adile Kurt Karatepe	TRT İstanbul Radyosu	Sanatçı	Ses Sanatçısı	2002-Halen
U3	Zafer Taştan	TRT İstanbul Radyosu	Sanatçı	Saz Sanatçısı	1999-Halen

Uzman kişiler ile yapılan görüşmeler sonucunda Maya türündeki uzun havalar hakkında ki görüşleri alınarak benzerlik ve farklılıkları sonuçlar kısmında verilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan ve uzmanlara yöneltilen açık uçlu sorular Tablo 2.3'de verilmiştir.

Tablo 2.3. *Uzmanlara Yöneltilen Açık Uçlu Sorular*

Sorular
1. Maya türündeki uzun havaların belirleyici özellikleri nelerdir?
2. Maya türündeki uzun havaların seyir (makam) özellikleri nasıldır?
3. Gelin Mayası nedir? diğer Maya türlerinden farkı nelerdir?
4. Cigali Maya nedir? diğer Maya türlerinden farkı nelerdir?
5. Harput Mayası nedir? diğer Maya türlerinden farkı nelerdir?
6. Literatürde bilinen makam (Hüseyini Makamı) dışında seyir özelliği gösteren maya örnekleri var mıdır? nelerdir?
7. Harput Mayası, Cigali Maya ve Gelin Mayası dışında bildiğiniz ve icra ettiğiniz maya türü var mıdır? nelerdir?

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Maya türündeki uzun havaların makam dizilerine yönelik eserler; karar, güçlü, seyir özelliği ve ses genişliklerine göre incelenmiş, nitel ve nicel veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler, düzenlenen alt problemler kapsamında ele alınmış, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Sonuçlar tablolar halinde çalışmanın bulgular kısmında sunulmuştur.

2.4.1. Verilerin Nicel Verilere Dönüştürülmesi

Verilerin bilgisayar ortamına aktarılması için Coda Software'in Finale 2014 adlı yazılımı kullanılmıştır. TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Mayaların tespiti sonrasında SQL ilişkisel veri tabanı yönetim sistemi sayesinde notaya alınan eserlerin veri tabanları oluşturulmaya çalışılmıştır.

SQL sorgulama dili çok sayıda eserin kısa sürede analiz edilebilmesini sağlayarak araştırmacının kendi başına geleneksel yöntemle yaptığı araştırmada ortaya çıkabilecek yüksek hata riskini azaltmaktadır. Ayrıca bulgular sayısal verilere dayandığından sonuçlar çok daha objektif ve bilimsel olmaktadır (Müezzinoğlu, 2004, s. 3).

SQL veri tabanından nicel verileri elde edebilme amacı ile bilgisayar ortamına Finale 2014 nota yazılım programı sayesinde aktarılan Mayalar XML (Extensible Markup Language) işaretleme dili formatına dönüştürülmüştür.

XML (Extensible Markup Language) bilgilerin tanımlanması ve biçimlenmesinde kullanılan ve WEB üzerinde veri alış verisinde uluslararası bir standart halini almış bulunan işaretleme dilidir. HTML ile pek çok açıdan benzerlik göstermekle birlikte XML verinin kendisiyle, HTML ise verinin sunumuyla ilgilenir. Buna bağlı olarak HTML belgeleri, veriye ilişkin şekillendirme bilgilerini içerirken XML belgeleri ise, verinin tanım bilgilerini içermektedir. Çok esnek bir işaretleme dili olan XML, müzik bilgilerinin ayrıntılı bir biçimde tanımlanıp biçimlenmesinde ve WEB üzerinde taşınmasında büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Sunmuş olduğu geniş imkânlar nedeniyle XML, müzikte bilgisayarlı analizde önemli avantajlar sağlamaktadır. Tanınmış müzik yazılımlarının çoğu için XML belgelerini tanıyabilen plugin'ler bulunmaktadır. Bu çalışmada Recordare LLC. tarafından geliştirilmiş olan Dolet adlı Finale Music XML plugin'i kullanılmıştır (Yener, 2004, s. 9).

2.4.2. Perdelerin Kullanım Sıklığı ve Süre Değerleri

Makamsal analizde verilerin elde edilmesi aşamasında, analizi yapılacak eserlerin XML dosyaları, Alpharabius ara yüzüne girilerek eserlerin veri tabanı oluşturulmuş ve kullanılan SQL komutlarıyla analiz için gerekli veriler elde edilmiştir.

Alpharabius, Can* tarafından yazılan; verilerin veri tabanı dosyasına çevrilerek SQL kodlarıyla çalışmasını sağlayan bir ara yüzdür (Sümbüllü, 2009, s. 52).

SQL sorgulama dili kullanılarak, Perdelerin kullanım sıklığı ve süre değerleri “Alpharabius” uygulaması ile sorgulanmıştır. Perdelerin sıklık yüzdeleri, süre değerlerinin yüzdeleri, toplam süre ve toplam sıklığı bulunmuştur. Elde edilen sayısal verilerin Excel programı vasıtasıyla kullanım sıklığı ve süre değerlerine ilişkin grafikler oluşturulmuştur. Perdelerin kullanım sıklıkları ve süre değerlerinin bulunması için, XML formatından Alpharabius’a alınan veriler, SQL dilinde bazı komutlar kullanılarak sorgulanmıştır (Müezzinoğlu, 2004, s. 27).

Alpharabius ile notaya alınan eserlerde kullanılan nota sayısı (Ks), yüzdesi (Ks%) ve süre (Sr), yüzdesi (Sr%) verileri elde edilmiştir. Süreler için kullanılan birim değerleri Şekil 2.1’de gösterilmiştir.

Sessiz Süreler							
Süre Değerleri	768	384	192	96	48	24	12

Şekil 2.1. Alpharabius birim süre değerleri (Sümbüllü, 2009, s. 52).

2.4.3. Verilerin Makamsal Değerlendirilmesi

Sümbüllü ve Albuz (2011)’un “*Türk sanat müziği dizilerinin bilgisayar destekli makamsal analizi*” adlı çalışmasında, Zeren’in “*Makam ve seyir*” üzerine yapmış olduğu makalesinin temel kaynak olduğunu belirtmiştir. Zeren, araştırmasında perde hiyerarşisine dikkat çekerek dizi içerisinde kullanılan her bir perdenin etkinliğinin farklı olduğunu ve bu etkinliklerden dolayı seyir kavramının makam anlayışında önemini vurgulamıştır. Perde etkinliklerini belirlemeye yönelik herhangi bir perde için etkinlik derecesi (ED) formülü vermiştir (s. 153).

*Prof. Dr. M. Cihat Can, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

Zeren (2003) seyir sırasında bir makam dizisindeki perdelerden bazıları daha çok bazıları daha az kullanıldığında, bazı perdelerin üzerinde ısrarla durulup ve bazılarında çabuk geçildiğinde, her bir perdenin eserin bütünü içindeki etkinliklerinin farklı farklı, seyir tanımlarının ise bu etkinlik farklarını nitel olarak belirtecek biçimde yapılmakta olduğunu, eğer nicel bir ölçü isteniyorsa, etkinlik derecelerini ölçülebilen niceliklere bağlamak; bunun için de bazı dayanak noktaları aramak gerektiğini belirtmiştir (s. 96).

Herhangi bir i perdesinin makam içerisindeki etkinliği e_i 'nin, o perdenin eser içindeki toplam $K_s = \sum N_i$ ve perdenin toplam işitilme süresi $S_r = \sum t_i$ ile orantılı olması gerektiği üzerinde durmuştur. Matematiksel denklemler sonucunda bir dizideki herhangi bir i perdesinin etkinliği aşağıdaki formüle göre bulunmaktadır.

$$e_i = \frac{(\sum t_i)^2}{\sum N_i} \quad (\text{Zeren, 2003, s. 98}).$$

Bu formül kullanılarak Alfarabi ara yüzünden elde edilen K_s - $K_s\%$ ve S_r - $S_r\%$ değerleri 2010 versiyon Microsoft Excel programında ED-ED% hesaplamaları yapılarak tablolara dönüştürülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın örneklemini doğrultusunda TRT THM uzun hava repertuarında bulunan Maya türündeki eserler, Celal Güzelses, Hafız Osman Öge, Hafız Şerif Tanındı (Erzincan'lı Şerif), Safiye Ayla, Mustafa Keser, Hulusi Seven, İzzet Altınmeşe, Mahmut Güzelgöz, Münevver Özdemir ve Aysun Gültekin tarafından icra edildiği şekilde notaya alınmıştır.

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın birinci alt problemi olan, TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların kaynak kişi, yöre ve tür bakımından dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 3.1. *TRT Türk Halk Müziği Uzun Hava Repertuarında Yer Alan Mayalar*

Rep. No.	Eser Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Türü	Dizisi
10	Ağla Gönül Yine Bugün Ağlamanın	Adıyaman	Mehmet Ali Erdem	TRT Müz. Dai. Başkanlığı	Maya	Hicaz
19	Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir	Sivas/Divriği	Nuri Üstünces	Muzaffer Sarısözen	Maya	Hüseyni
91	Bilmem Kaderden mi Bilmem Tecelli	Şanlıurfa	Mustafa Şahin	Abuzer Akbıyık	Maya	Hüseyni
99	Bir Gül İçin Bülbül Giymiş Karalar	Erzincan	Hafız Şerif Tanındı (Erzincan'lı Şerif)	TRT Müz. Dai. Başkanlığı	Maya	Hüseyni
101	Bir Kara Kaş Bir Kara Göz Sende Var	Elazığ	Mustafa Keser	TRT Müz. Dai. Başkanlığı	Maya	Hüseyni
246	Huma Kuşu	Erzurum	Hulusi Seven	TRT Müz. Dai. Başkanlığı	Maya	Hüseyni
301	Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş	Şanlıurfa	Mahmut Güzelgöz	Abuzer Akbıyık/ Osman Güzelgöz	Maya	Hüseyni
349	Süsen Açmaz Sümbül Açmaz	Elazığ	Hafız Osman Öge	-	Cıgali Maya	Hüseyni
388	Yaz Gelende Çıkam Yayla Senin Başına	Erzurum	Faruk Kaleli	Muzaffer Sarısözen	Maya	Hüseyni
389	Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli	Şanlıurfa	Mahmut Güzelgöz	Abuzer Akbıyık/ Osman Güzelgöz	Maya	Hüseyni
542	Düş Müdür Hayal midir Bilmedin	Diyarbakır	Celal Güzelses	TRT Müz. Dai. Başkanlığı	Maya	Hüseyni
618	Gelini Gelini Köyün Gelini	Malatya	Fahri Kayahan	Fahri Kayahan	Maya	Hüseyni
649	Humar Gözlüm Bakışından Doyamam	Elazığ	Hafız Osman Öge	Şenel Önalı	Maya	Hüseyni
652	İki Bülbül Figan Eder Bir Güle	Erzurum	Hulusi Seven	Hulusi Seven	Maya	Hüseyni
668	Kemend Attım Dala Ben	Erzincan	Hafız Şerif Tanındı (Erzincan'lı Şerif)	Erzincan'lı Şerif	Harput Mayası	Hüseyni
736	Yakına Gel Yakına	Doğu Anadolu	Sadeddin Kaynak	Sadeddin Kaynak	Maya	Hüseyni
821	Benim Aşnam Kemer Bağlar Beline	Gaziantep	Osman Kargı	Ferruh Arsunar	Gelin Mayası	Hüseyni
837	Su Değilem Akam Akam Durulam	Erzincan	Hafız Şerif Tanındı (Erzincan'lı Şerif)	Fahri Taş	Maya	Hüseyni

Tablo 3.1'e göre TRT THM uzun hava repertuarında 18 adet Maya türünde uzun havanın kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. Ancak "Su Değilem Akam Akam Durulam" isimli Erzincan yöresine ait Maya örneğinin ses verisine ulaşamadığından notaya alınmamıştır.

TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların kaynak kişi bakımından dağılımı Tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. *TRT THM Uzun Hava Repertuarında Yer Alan Mayaların Kaynak Kişi Bakımından Dağılımı*

Kaynak Kişi	f	%
Hafız Şerif Tanındı (Erzincan'lı Şerif)	3	16.63
Hafız Osman Öge	2	11.11
Hulusi Seven	2	11.11
Mahmut Güzelgöz	2	11.11
Mehmet Ali Erdem	1	5.56
Nuri Üstünces	1	5.56
Mustafa Şahin	1	5.56
Mustafa Keser	1	5.56
Sadeddin Kaynak	1	5.56
Faruk Kaleli	1	5.56
Fahri Kayahan	1	5.56
Celal Güzelses	1	5.56
Osman Kargı	1	5.56
Toplam	18	100

Tablo 3.2'ye göre TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların kaynak kişileri bakımından %16.63 oran ile (3 eser) Hafız Şerif Tanındı (Erzincan'lı Şerif), %11.11 oran ile (2 eser) Hafız Osman Öge, Hulusi Seven ve Mahmut Güzelgöz, %5.56 oran ile (1 eser) Mehmet Ali Erdem, Nuri Üstünces, Mustafa Şahin, Mustafa Keser, Sadeddin Kaynak, Faruk Kaleli, Fahri Kayahan, Celal Güzelses ve Osman Kargı'ya ait olduğu görülmüştür.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; TRT THM uzun hava repertuarına nicel olarak en fazla eser kazandıran kaynak kişilerin Hafız Şerif Tanındı (Erzincan'lı Şerif), Hafız Osman Öge, Hulusi Seven ve Mahmut Güzelgöz olduğu tespit edilmiştir.

TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların yörelere göre dağılımı Tablo 3.3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3. *TRT THM Uzun Hava Repertuarında Yer Alan Mayaların Yörelere Göre Dağılımı*

Yöre	f	%
Elazığ	3	16.66
Erzincan	3	16.66
Erzurum	3	16.66
Şanlıurfa	3	16.66
Adıyaman	1	5.56
Diyarbakır	1	5.56
Doğu Anadolu	1	5.56
Gaziantep	1	5.56
Malatya	1	5.56
Sivas/Divriği	1	5.56
Toplam	18	100

Tablo 3.3'e göre TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havalar içerisinde %16.66 oran ile Elazığ, Erzincan, Erzurum ve Şanlıurfa, %5.56 oran ile Adıyaman, Diyarbakır, Doğu Anadolu, Gaziantep, Malatya ve Sivas/Divriği yörelerine ait olduğu görülmüştür.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; nicel olarak en fazla Maya'ya sahip yörelerin Elazığ, Erzincan, Erzurum ve Şanlıurfa olduğu tespit edilmiştir. Maya türündeki uzun havalar yöreleri bakımından yalnızca Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde söylenen bir tür olduğu da görülmektedir.

TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Mayaların türleri bakımından dağılımı Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. *TRT THM Uzun Hava Repertuarında Yer Alan Mayaların Türleri Bakımından Dağılımı*

Tür	f	%
Maya	15	83.32
Cigali Maya	1	5.56
Gelin Mayası	1	5.56
Harput Mayası	1	5.56
Toplam	18	100

Tablo 3.4'e göre TRT THM uzun hava repertuarında yer alan 4 farklı Maya türünün olduğu, bunların %83.32 oran ile (15 eser) Maya, %5.56 oran ile (1 eser) Cigali Maya, Gelin Mayası ve Harput Mayası şeklinde isimlendirildiği görülmüştür.

Elde edilen bulgular doğrultusunda; Bu türler içerisinde en fazla genel adlandırma olarak kullanılan Maya'nın olduğu tespit edilmiştir.

3.2. İKİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın ikinci alt problemi olan, TRT THM repertuvarında yer alan Maya türündeki uzun havaların makam dizileri açısından dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Makam dizilerini belirlemek için, yapılan kullanım sıklığı analizinde notalara karşılık gelen terminolojik nota dizilimi Şekil 3.1'de verilmiştir.

Fd(5)4 G4 A4 Bb(5)4 Bb(2)4 C5 Cd(5)5 D5 E5 Eb(2)5 F5 Fd(5)5 G5 A5 Bb(2)5 C6 D6

Şekil 3.1. Terminolojik nota dizilimi

► **Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş**

Şanlıurfa yöresine ait “Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş” adlı eser, Münevver Özdemir’in okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.2’de verilmiştir.

**Maraş Maraş Derler
Bu Nasıl Maraş**

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Şanlıurfa

Ma raş ma raş da der ler uy a man a ma n

bu na sıl ma ra ş bu na sıl ma ra ş a l

kı zil kan i çi n de can ve ren kar da

ş kar da ş kalk gi de li m

yol da ş kalk gi de li m bi zim el ler kır çın lı dır ge çil mez

yol lar ça mur ku ru sun da gi de li

m bur da n gi de lim

Şekil 3.2. Maraş maraş derler bu nasıl maraş

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.3’te verilmiştir.

Şekil 3.3. “Maraş maraş derler bu nasıl maraş” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.3’e göre eser, biçimsel olarak A+B+C(B¹) cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast çeşnili ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve eksik ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Re perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve eksik ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.5’te gösterilmiştir.

Tablo 3.5. “Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	7 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Sol

Hüseyni Makamı

Durağı: Dügah perdesidir.

Güçlüsü: Hüseyni perdesidir.

Seyri: İnici-çıkıcıdır.

Dizisi: Yerinde Hüseyini beşlisine Hüseyini’de Uşşak dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir (Özkan, 2014, s. 179).

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.4’te gösterilmiştir.

Şekil 3.4. Hüseyini makam dizisi

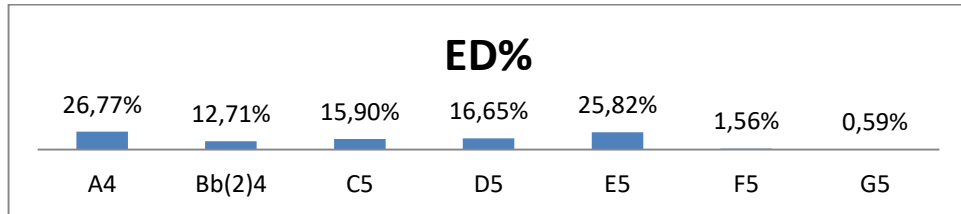
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.6’da gösterilmiştir.

Tablo 3.6. “Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	10	7,04	1776	14,42	315418	26,77
Bb(2)4	24	16,90	1896	15,40	149784	12,71
C5	32	22,54	2448	19,88	187272	15,90
D5	33	23,24	2544	20,66	196119	16,65
E5	32	22,54	3120	25,34	304200	25,82
F5	8	5,63	384	3,12	18432	1,56
G5	3	2,11	144	1,17	6912	0,59
Toplam	142	100	12312	100	1178137	100

Tablo 3.6’ya göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %26,77 oran ile A4 ve %25,82 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Maraş maraş derler bu nasıl maraş” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.1’de verilmiştir.

Grafik 3.1. “Maraş maraş derler bu nasıl maraş” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.2'ye göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam kararların yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir

Sivas/Divriği yöresine ait “Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir” adlı eser, Neriman Altındağ Tüfekçi'nin okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.5'te verilmiştir.

Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Sivas/Divriği

Ya ri yav ri ak şam o lur gü neş gi der ay ge li r
o yar git mi ş
ya ta ğın da yan ge li r yan ge li r
yav ri yav ri ah e din ce yü re ğim den kan ge li r
za ten bah tı m
ka ra ya zı
böy le yi miş za ten bah tum
gü lüm eğ len eğ len eğ
len eğ len ka ra ya zı

Şekil 3.5. Akşam olur güneş gider ay gelir

Şekil 3.5'in devamı

2

Akşam Olur Güneş
Gider Ay Gelir

böy le yi miş

(Yavri yavri) Çık ayvana bak yıldızın bendine
Bende düştüm bir güzelin derdine
(Yavri yavri) Şivan ine şu güzelin yurduna

Bağlantı

Zaten bahtım kara yazım böyleymiş
Zaten bahtım gülüm eğlen eğlen eğlen
Kara yazım böyleymiş

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.6'da verilmiştir.

Şekil 3.6. "Akşam olur güneş gider ay gelir" adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.6'ya göre eser, biçimsel olarak A+B+C(B^I) cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde seghah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.7'de gösterilmiştir.

Tablo 3.7. “Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Sol
Donanımı	Si bemol 2
Ses Değiştirici İşaretler	Fa diyez
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	9 ses
Pes Sesi	Fa diyez
Tiz Sesi	Sol

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.7’de gösterilmiştir.

Şekil 3.7. Hüseyni makam dizisi

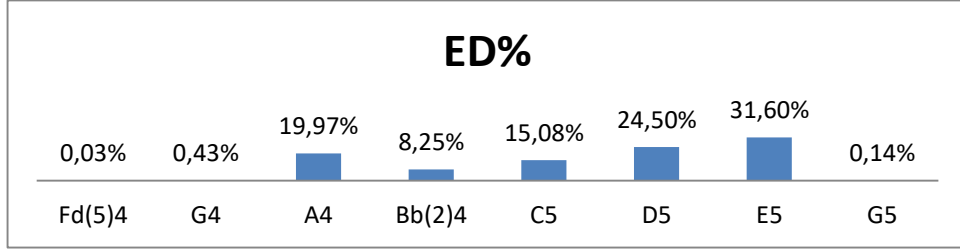
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.8’de gösterilmiştir.

Tablo 3.8. “Akşam Olur Güneş Gider Ay Gelir” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
Fd(5)4	1	0,54	24	0,14	576	0,03
G4	2	1,08	120	0,70	7200	0,43
A4	11	5,95	1920	11,25	335127	19,97
Bb(2)4	14	7,57	1392	8,16	138405	8,25
C5	35	18,92	2976	17,44	253045	15,08
D5	49	26,49	4488	26,30	411064	24,50
E5	69	37,30	6048	35,44	530120	31,60
G5	4	2,16	96	0,56	2304	0,14
Toplam	185	100	17064	100	1677841	100

Tablo 3.8’e göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %19,97 oran ile A4, %24,50 oran ile D5 ve %31,60 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdeler göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Akşam olur güneş gider ay gelir” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.2’de verilmiştir.

Grafik 3.2. “Akşam olur güneş gider ay gelir” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.5’e göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Bilmem Kaderden mi Bilmem Tecelli

Şanlıurfa yöresine ait “Bilmem Kaderden mi Bilmem Tecelli” adlı eser, Mahmut Coşkunes’in okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.8’de verilmiştir.

**Bilmem Kaderden Mi
Bilmem Tecelli**

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Şanlıurfa

Bil mem ka der den mi_ bil mem te cel li_ ek sik mi kıs me tim_

az ba na_ dü_ ş tü_ in ti zar mı

al dı_ n bil mem_ pe der den_ yan dı de li gö nül ey_

a man a man a man_ köz bi ze_ düş tü in ti zar mı

al dı_ n bil me_ m pe der de_ n

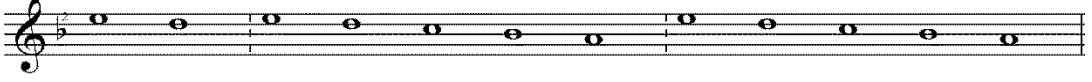
yan dı de li gö nül ey a man a man a man_ köz bi ze_ düş tü

Felek Beni Bir Nuktada Kayırdı
Verdi Aşkın Şarabını Doyurdu
Bir Seneyi de Dört Mevsime Ayırdı
Kerbela Çölünde Az Bize Düştü

Felek Beni Düşürüyor Oyuna
Bir Gün Davet Oldum Sabah Çayına
Bal Şerbet Verdiler de Eller Payına
Sofrada Yanlışlık Tuz Bize Düştü

Şekil 3.8. Bilmem kaderden mi bilmem tecelli

Eserin genel ezgi yürüyüşü ise Şekil 3.9’da verilmiştir.

Şekil 3.9. “Bilmem kaderden mi bilmem tecelli” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.9’a göre eser, biçimsel olarak A+B+B^I cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır.

B^I cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarıdır. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır.

Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.9’da gösterilmiştir.

Tablo 3.9. “Bilmem Kaderden mi Bilmem Tecelli” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	6 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Fa

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.10’da gösterilmiştir.

Şekil 3.10. Hüseyni makam dizisi

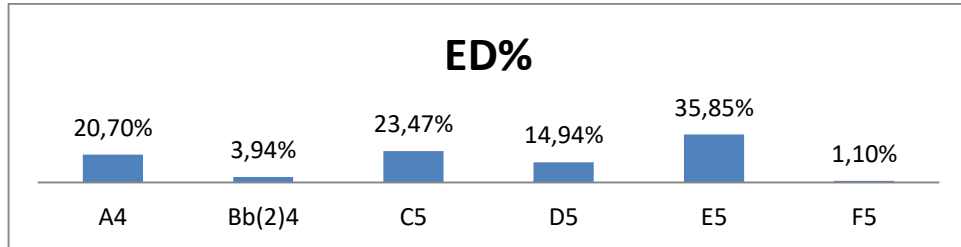
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.10’da gösterilmiştir.

Tablo 3.10. “Bilmem Kaderden mi Bilmem Tecelli” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	18	13,33	1872	17,07	194688	20,70
Bb(2)4	14	10,37	720	6,56	37029	3,94
C5	31	22,96	2616	23,85	220757	23,47
D5	37	27,41	2280	20,79	140497	14,94
E5	33	24,44	3336	30,42	337239	35,85
F5	2	1,48	144	1,31	10368	1,10
Toplam	135	100	10968	100	940578	100

Tablo 3.10’a göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %20,70 oran ile A4, %23,47 oran ile C5 ve %35,85 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdeler göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Bilmem kaderden mi bilmem tecelli” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.3’te verilmiştir.

Grafik 3.3. “Bilmem kaderden mi bilmem tecelli” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.8’e göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Düş Müdür Hayal Mıdır

Diyarbakır yöresine ait “Düş Müdür Hayal Mıdır” adlı eser, Celal Güzelses’in okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.11’de verilmiştir.

Düş Müdür Hayal Mıdır Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Diyarbakır

5

Serbest

8

Düş müdür ha yal mı dı r bil me dim ya

9

r

10

gö züm ya şı a kıp git ti bil me dim a ma

11

Arasaz

n gü lüm a ma n gü l me dim

14

ben de sen siz gül me dim ya r yar

15

is te dim yar fe le

Şekil 3.11. Düş müdür hayal mıdır

Şekil 3.11'in devamı

2 Düş Müdür Hayal Mıdır

16 k fe le

17 bah çey le bağ lar

18 Arasaz is te dim yar fe le

20 k bah çey le bağ lar

Eserin genel ezgi yürüyüşü ise Şekil 3.12'de verilmiştir.

Şekil 3.12. "Düş müdür hayal mıdır" adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.12'ye göre eser, biçimsel olarak $A+B+C(B^1)+D$ cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyini makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseyinili tam kalış yapılmıştır.

D cümlesinde ise Do perdesinde nikriz çeşnili, Re perdesinde hicaz çeşnili asma kalış yapılmıştır. Eser D cümlesi ile bitirilmiştir. Dolayısıyla Re perdesinde hicaz çeşnili asma kalış ile karar vermiştir.

Fakat D cümlesi çıkarıldığında A+B+C(B¹) ezgi yürüyüşü bakımından eser diğer maya örnekleri ile uyum içerisinde olduğu da dikkat çekmektedir.

Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.11’de gösterilmiştir.

Tablo 3.11. “Düş Müdür Hayal Mıdır” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2-Fa diyez
Ses Değiştirici İşaretler	Mi bemol
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	7 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Sol

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.13’de gösterilmiştir

Şekil 3.13. Hüseyni makam dizisi

Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.12’de gösterilmiştir

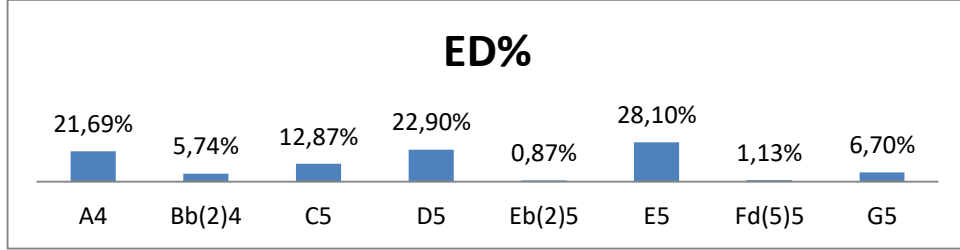
Tablo 3.12. “Düş Müdür Hayal Mıdır” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	12	4,07	2448	9,86	499392	21,69
Bb(2)4	23	7,80	1744	7,03	132241	5,74
C5	54	18,31	4000	16,12	296296	12,87
D5	90	30,51	6888	27,76	527162	22,90
Eb(2)5	10	3,39	448	1,81	20070,4	0,87
E5	85	28,81	7416	29,88	647024	28,10
Fd(5)5	8	2,71	456	1,84	25992	1,13
G5	13	4,41	1416	5,71	154235	6,70
Toplam	295	100	24816	100	2302412	100

Tablo 3.12’ye göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir.

ED% verilerine göre, %21,69 oran ile A4, %22,90 oran ile D5 ve %28,10 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdeler göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Düş müdür hayal mıdır” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.4’te verilmiştir.

Grafik 3.4. “Düş müdür hayal mıdır” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.11’e göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Yaz Gelende Çıkam Yayla Senin Başına

Erzurum yöresine ait “Yaz Gelende Çıkam Yayla Senin Başına” adlı eser, Ahmet Turan Şan tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eser Şekil 3.14’te verilmiştir.

**Yaz Gelende Çıkam
Yayla Senin Başına**

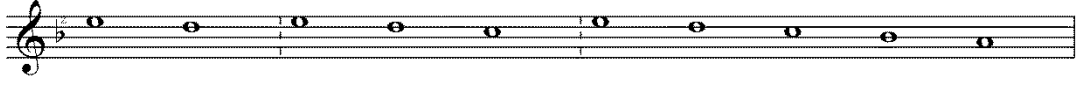
Yöresi: Erzurum Notaya Alan: Ahmet Turan ŞAN

Yaz ge len de çı kam yay la yay la se ni
ba şı na gü lü m ba şı na
gur ban o la m top ra ğı na ta şı na o
y za hm fe lek a ğu kat tı
a şı ma ca nı m a şı ma
Ba ğlan tı
A ğam ner de n a şar yo lu yay la nın e
y yay la nı n bi n gö lün

Yaylanın kuzusu Koçtan seçilmez (Canım çekilmez)
Otu yemlik suyu kardan içilmez
Anadan geçilir yardan geçilmez (Canım geçilmez)
Ağam nerden aşar yolu yaylanın bingölün

Şekil 3.14. Yaz gelende çıkam yayla senin başına

Eserin genel ezgi yürüyüşü ise Şekil 3.15’te verilmiştir.

Şekil 3.15. “Yaz gelende çıkam yayla senin başına” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.15’e göre eser, biçimsel olarak A+B+C(B¹) cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah ve rast çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah ve rast çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.13’de gösterilmiştir.

Tablo 3.13. “Yaz Gelende Çıkam Yayla Senin Başına” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2
Ses Değiştirici İşaretler	Mi bemol 2
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	6 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Fa

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.16’da gösterilmiştir

Şekil 3.16. Hüseyni makam dizisi

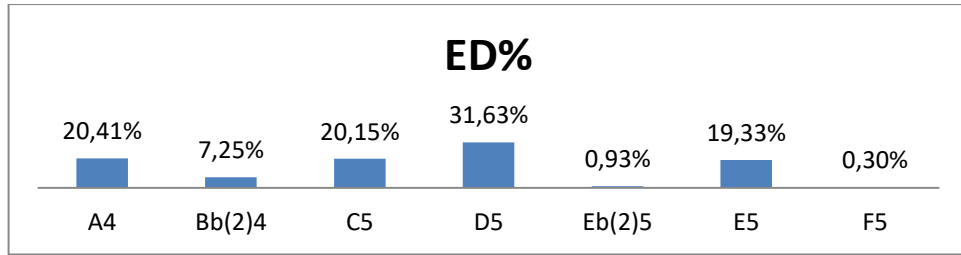
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.14’te gösterilmiştir

Tablo 3.14. “Yaz Gelende Çıkam Yayla Senin Başına” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	6	2,42	1456	7,55	353323	20,41
Bb(2)4	50	20,16	2504	12,98	125400	7,25
C5	59	23,79	4536	23,51	348734	20,15
D5	75	30,24	6408	33,21	547500	31,63
Eb(2)5	7	2,82	336	1,74	16128	0,93
E5	45	18,15	3880	20,11	334542	19,33
F5	6	2,42	176	0,91	5163	0,30
Toplam	248	100	19296	100	1730789	100

Tablo 3.14’e göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %20,41 oran ile A4, %20,15 oran ile C5, %31,63 oran ile D5 ve %19,33 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Yaz gelende çıkam yayla senin başına” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.5’te verilmiştir.

Grafik 3.5. “Yaz gelende çıkam yayla senin başına” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.14’e göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

➤ Gelini Gelini Köyün Gelini

Malatya yöresine ait “Gelini Gelini Köyün Gelini” adlı eser, İzzet Altınmeşe’nin okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.17’de verilmiştir.

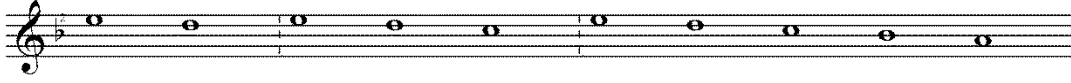
**Gelini Gelini
Köyün Gelini**

Yöresi:Malatya Notaya Alan:Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Ge li ni ge li ni
kö yün ge li ni sa ra maz ol
dum da in ce be li ni
ki na lar ya k mı ş ta o y kar da ş
na zik e li ni
ah ge lin ağ la rım oy o y
söy ler ağ la rım oy o y bah ti ka ra lım oy o y

Şekil 3.17. Gelini gelini köyün gelini

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.18’de verilmiştir.

Şekil 3.18. “Gelini gelini köyün gelini” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.18’e göre eser, biçimsel olarak A+B+C(B¹) cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve eksik ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.15’te gösterilmiştir.

Tablo 3.15. “Gelini Gelini Köyün Gelini” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	7 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Sol

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.19’da gösterilmiştir

Şekil 3.19. Hüseyni makam dizisi

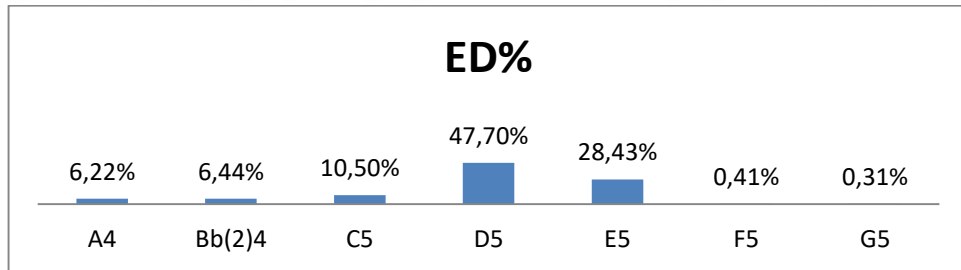
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.16’da gösterilmiştir

Tablo 3.16. “*Gelini Gelini Köyün Gelini*” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	7	4,09	992	5,21	140581	6,22
Bb(2)4	13	7,60	1376	7,22	145644	6,44
C5	29	16,96	2624	13,77	237427	10,50
D5	54	31,58	7632	40,05	1078656	47,70
E5	56	32,75	6000	31,49	642857	28,43
F5	9	5,26	288	1,51	9216	0,41
G5	3	1,75	144	0,76	6912	0,31
Toplam	171	100	19056	100	2261293	100

Tablo 3.16’ya göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %47,70 oran ile D5 ve %28,43 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Gelini gelini köyün gelini” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.6’da verilmiştir.

Grafik 3.6. “Gelini gelini köyün gelini” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.17’ye göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Bir Gül İçin Bülbül Giymiş Kareler

Erzincan yöresine ait “Bir Gül İçin Bülbül Giymiş Kareler” adlı eser, Şerif Tanındı (Erzincan’lı Şerif)’nin okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.20’de verilmiştir.

**Bir Gül İçin Bülbül
Giymiş Kareler**

Yöresi: Erzincan Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

5

8

Serbest

11

Yav ri yav ri bir gül i çin bül bül giy miş ka re ler

12

ya_____ r ka_ re_3_____ ler

13

o ğu l göz_ göz ol_ di_____

14

si ħem de_ ki_____ ya_ re_3_____ le_3_____ r

15

Yav ri gur ban_ if lah et mez_ bu dert be ni pa_ re_ ler

Şekil 3.20. Bir gül için bülbül giymiş kareler

Şekil 3.20'nin devamı

2 Bir Gül İçin Bülbül
Giymiş Kareler

ya r pa re ler

neş ter a lı p

de len yok del di ren yok o ğul neş ter a lı p

gü lüm nen ni nen ni nen ni nen ni

de len yok del di re yo k

Eserin genel ezgi yürüyüşü ise Şekil 3.21'de verilmiştir.

Şekil 3.21. “Bir gül için bülbül giymiş kareler” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.21'e göre eser, biçimsel olarak A+B+C(B^I) cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyini makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib² ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib² perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseyinili tam kalış yapılmıştır.

Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.17’de gösterilmiştir.

Tablo 3.17. “Bir Gül İçin Bülbül Giymiş Kareler” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyini
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	8 ses
Pes Sesi	Sol
Tiz Sesi	Sol

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.22’de gösterilmiştir.

Şekil 3.22. Hüseyini makam dizisi

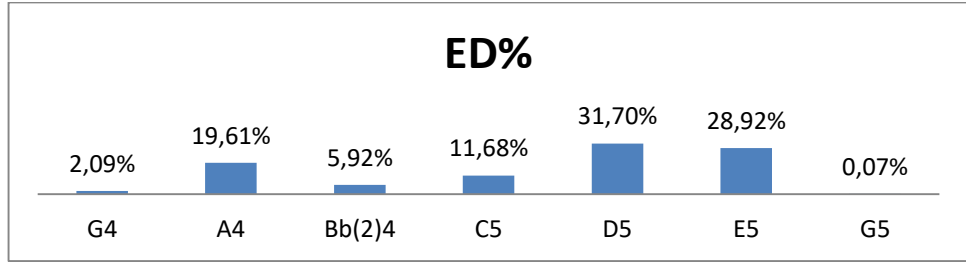
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.18’de gösterilmiştir.

Tablo 3.18. “Bir Gül İçin Bülbül Giymiş Kareler” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
G4	8	2,59	720	2,36	64800	2,09
A4	28	9,06	4128	13,52	608585	19,61
Bb(2)4	25	8,09	2144	7,02	183869	5,92
C5	53	17,15	4384	14,36	362631	11,68
D5	101	32,69	9968	32,65	983773	31,70
E5	93	30,10	9136	29,93	897489	28,92
G5	1	0,32	48	0,16	2304	0,07
Toplam	309	100	30528	100	3103452	100

Tablo 3.18’e göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %19,61 oran ile A4, %31,70 oran ile D5 ve %28,92 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Bir gül için bülbül giymiş kareler” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.7’de verilmiştir.

Grafik 3.7. “Bir gül için bülbül giymiş kareler” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.20’ye göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► **Bir Kara Kaş Bir Kara Göz Sende Var**

Elazığ yöresine ait “Bir Kara Kaş Bir Kara Göz Sende Var” adlı eser, Mustafa Keser’in okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.23’te verilmiştir.

**Bir Kara Kaş Bir Kara
Göz Sende Var**

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Elazığ

a h bi ka ra kaş bir ka ra göz sen de var sen de

var a ma n a ma n

bir tü ken mez a na m

de li gö nül ben de va r oy oy

ye di yıl dir der de der man a ra rım a ra rım a ma n a man a ma n

hiç de mez dim a ma n

der de der man ben de va r gü mü me ne ni nen ni nen ni nen ni vay

ya fi me nen ni nen ni nen ni vay

Şekil 3.23. Bir kara kaş bir kara göz sende var

Eserin genel ezgi yürüyüşü ise Şekil 3.24'te verilmiştir.

Şekil 3.24. “Bir kara kaş bir kara göz sende var” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.24'e göre eser, biçimsel olarak $A+B+C(B^1)$ cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalırlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde seğah ve ferahnak çeşnili asma kalırlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.19'da gösterilmiştir.

Tablo 3.19. “Bir Kara Kaş Bir Kara Göz Sende Var” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2-Fa diyez
Ses Değıştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	7 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Sol

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.25'te gösterilmiştir.

Şekil 3.25. Hüseyni makam dizisi

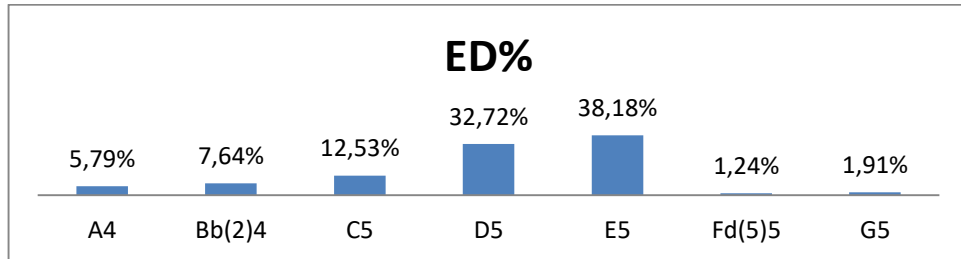
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.20’de gösterilmiştir.

Tablo 3.20. “Bir Kara Kaş Bir Kara Göz Sende Var” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	4	2,01	576	3,48	82944	5,79
Bb(2)4	9	4,52	992	6,00	109340	7,64
C5	30	15,08	2320	14,03	179413	12,53
D5	57	28,64	5168	31,25	468565	32,72
E5	77	38,69	6488	39,24	546677	38,18
Fd(5)5	7	3,52	352	2,13	17701	1,24
G5	15	7,54	640	3,87	27307	1,91
Toplam	199	100	16536	100	1431948	100

Tablo 3.20’ye göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %32,72 oran ile D5 ve %38,18 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Bir kara kaş bir kara göz sende var” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.8’de verilmiştir.

Grafik 3.8. “Bir kara kaş bir kara göz sende var” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.23’e göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► İki Bülbul Figan Eder Bir Güle

Erzurum yöresine ait “İki Bülbul Figan Eder Bir Güle” adlı eser, Hulusi Seven’in okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.26’da verilmiştir.

**İki Bülbul Figan
Eder Bir Güle**

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Erzurum

Of of of iki bül bül fi gan e de r

bir gü le e

bir gü le a ğa m re va mı dir

gü lüm a ma n ben ağ lı ya m

el gü le

yav ru yad el le do kun ma sı n o gü

le gi dem ge le m

ben gü lü mü kok la ya m a ğa m gi dem ge le m

Şekil 3.26. İki bülbul figan eder bir güle

Şekil 3.26'nın devamı

2 İki Bülbül Figan
Eder Bir Güle

10

ben gü lü mü _ _ _ _ _ kok la yam

Eserin genel ezgi yürüyüşü ise Şekil 3.27’de verilmiştir.

Şekil 3.27. “İki bülbül figan eder bir güle” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.27’ye göre eser, biçimsel olarak $A+B+C(B^1)$ cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.21’de gösterilmiştir.

Tablo 3.21. “İki Bülbül Figan Eder Bir Güle” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkııcı
Yedeni	Sol
Donanımı	Si bemol 2-Fa diyez
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	9 ses
Pes Sesi	Sol
Tiz Sesi	La

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.28’de gösterilmiştir.

Şekil 3.28. Hüseyni makam dizisi

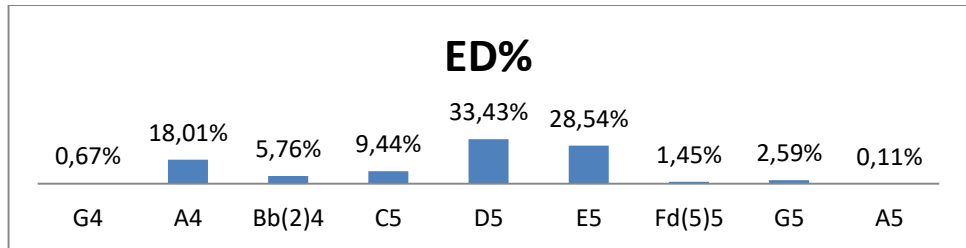
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.22’de gösterilmiştir.

Tablo 3.22. “İki Bülbül Figan Eder Bir Güle” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
G4	4	1,81	240	1,13	14400	0,67
A4	11	4,98	2064	9,73	387281	18,01
Bb(2)4	9	4,07	1056	4,98	123904	5,76
C5	24	10,86	2208	10,41	203136	9,44
D5	81	36,65	7632	35,97	719104	33,43
E5	80	36,20	7008	33,03	613901	28,54
Fd(5)5	6	2,71	432	2,04	31104	1,45
G5	5	2,26	528	2,49	55757	2,59
A5	1	0,45	48	0,23	2304	0,11
Toplam	221	100	21216	100	2150891	100

Tablo 3.22’ye göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %33,43 oran ile D5 ve %28,54 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre da yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“İki bülbül figan eder bir güle” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.9’da verilmiştir.

Grafik 3.9. “İki bülbül figan eder bir güle” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.26’ya göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin

Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Yakına Gel Yakına

Doğu Anadolu yöresine ait “Yakına Gel Yakına” adlı eser, Safiye Ayla'nın okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.29'da verilmiştir.

Yakına Gel Yakına

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Doğu Anadolu

A man _____ ya kı na _____

2
gel _____ ya kı na _____ gel _____

3
ya kı na _____ hay ran _____

4
si yah zül fün al ya na ğa do ku na a _____ man _____

5
a _____ man _____ a _____

6
man _____ gü lüm a _____ man _____ ah of _____

Şekil 3.29. Yakına gel yakına

Eserin genel ezgi yürüyüşü ise Şekil 3.30’da verilmiştir.

Şekil 3.30. “Yakına gel yakına” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.30’a göre eser, biçimsel olarak A+B cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyini makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde re perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde seğah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseyinili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.23’te gösterilmiştir.

Tablo 3.23. “Yakına Gel Yakına” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyini
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	8 ses
Pes Sesi	Sol
Tiz Sesi	Sol

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.31’de gösterilmiştir.

Şekil 3.31. Hüseyini makam dizisi

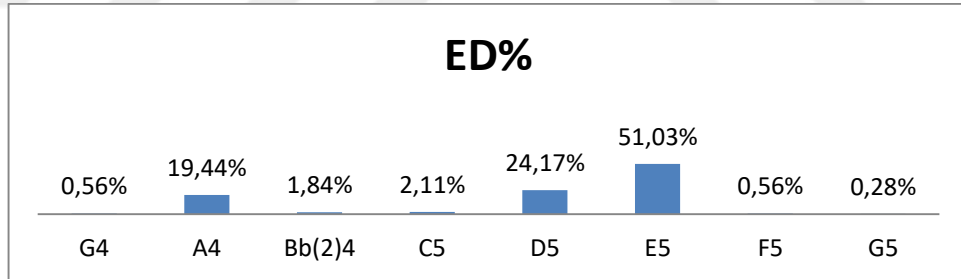
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.24'te gösterilmiştir.

Tablo 3.24. “Yakına Gel Yakına” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
G4	1	0,78	96	0,69	9216	0,56
A4	14	10,85	2112	15,17	318610	19,44
Bb(2)4	11	8,53	576	4,14	30161	1,84
C5	15	11,63	720	5,17	34560	2,11
D5	31	24,03	3504	25,17	396065	24,17
E5	54	41,86	6720	48,28	836267	51,03
F5	1	0,78	96	0,69	9216	0,56
G5	2	1,55	96	0,69	4608	0,28
Toplam	129	100	13920	100	1638703	100

Tablo 3.24'e göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%'sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %51,03 oran ile E5 perdesinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Yakına gel yakına” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.10'da verilmiştir.

Grafik 3.10. “Yakına gel yakına” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.29'a göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Humar Gözlüm Bakışından Doyamam

Elazığ yöresine ait “Humar Gözlüm Bakışından Doyamam” adlı eser, Şemsettin Taşbilek’in okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.32’de verilmiştir.

**Humar Gözlüm Bakışından
Doyamam**

Yöresi: Elazığ Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Serbest

A man hu mar göz lüm ba kışın dan³ do ya mam yav rum a ma n

Şekil 3.32. Humar gözlüm bakışından doyamam

Şekil 3.32'nin devamı

2 Humar Gözlüm Bakışından
Serbest Doyamam

26
o ğul o ğul ger dan da

27
be ni çok tur ey sa ya ma m

28

32

35

Serbest

38
o ğul çok gü zel dir ya r ben bak

39
ma ya ki ya ma z m

40

Şekil 3.32'nin devamı

Humar Gözlüm Bakışından
Doyamam 3

43

46

49

52

55

Serbest

57

o ğul ba kar i se m

59

ah gü lüm ne ni nen ni nen ni

60

iki gö züm har ol sun

Eserin genel ezgi yürüyüşü ise Şekil 3.33'te verilmiştir.

Şekil 3.33. "Humar gözlüm bakışından doyamam" adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.33'e göre eser, biçimsel olarak A+B+C+B¹ cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır.

C cümlesinde sol perdesinde rast çeşnili asma kalış yapıldıktan sonra mi perdesinde uşşak çeşnili yarım karar yapılmıştır.

B¹, B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.25'te gösterilmiştir.

Tablo 3.25. “*Humar Gözlüm Bakışından Doyamam*” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2-Fa diyez
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	10 ses
Pes Sesi	Sol
Tiz Sesi	Si bemol2

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.34'te gösterilmiştir.

Şekil 3.34. Hüseyni makam dizisi

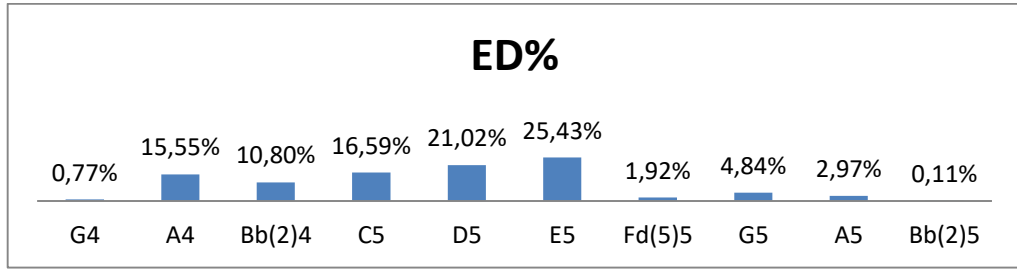
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.26’da gösterilmiştir.

Tablo 3.26. “Humar Gözlüm Bakışından Doyamam” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
G4	5	0,97	576	0,87	66355	0,77
A4	37	7,17	7056	10,71	1345598	15,55
Bb(2)4	55	10,66	7168	10,88	934186	10,80
C5	99	19,19	11920	18,10	1435216	16,59
D5	136	26,36	15728	23,88	1818897	21,02
E5	107	20,74	15344	23,30	2200358	25,43
Fd(5)5	20	3,88	1824	2,77	166349	1,92
G5	37	7,17	3936	5,98	418705	4,84
A5	19	3,68	2208	3,35	256593	2,97
Bb(2)5	1	0,19	96	0,15	9216	0,11
Toplam	516	100	65856	100	8651474	100

Tablo 3.26’ya göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %21,02 oran ile D5 ve %25,43 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Humar gözlüm bakışından doyamam” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.11’de verilmiştir.

Grafik 3.11. “Humar gözlüm bakışından doyamam” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.32’ye göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Huma Kuşu

Erzurum yöresine ait “Huma Kuşu” adlı eser, Mükerrerem Kemertaş’ın okuyuşuna göre Aylin Evin Küçükçelebi tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.35’te verilmiştir.

Huma Kuşu

Yöresi: Erzurum

Notaya Alan: Aylin EVİN KÜÇÜKÇELEBİ
Kimden Alındığı: Mükerrerem KEMERTAŞ

Serbest

Yav ri yav ri hu ma ku şu yük sek ler den ses le _____ nir

Ah _____ yar koy nun da _____ bir çift su na bes

le nir bes le _____ ni _____ r Yav ri yav ri sen ağ la ma kir pik le rin is

la _____ nır Ah ben ağ lim ki _____

_____ de li gö nül us la nır us la _____ nı _____ r

a _____ h a _____ h ben ağ lim ki _____ gü lü me ğ len e _____

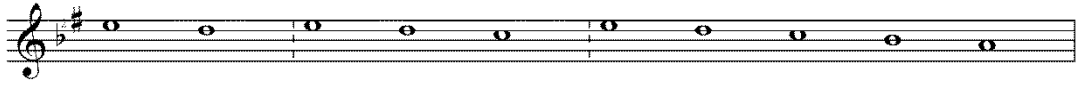
_____ ğ len e _____ ğ len e ğ _____ le n de li gö nül _____

us la nır

Şekil 3.35. Huma kuşu

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.36’da verilmiştir.

Şekil 3.36. “Huma kuşu” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.36’ya göre eser, biçimsel olarak A+B+C(B¹) cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.27’de gösterilmiştir.

Tablo 3.27. “Huma Kuşu” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Sol
Donanımı	Si bemol 2-Fa diyez
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	6 ses
Pes Sesi	Sol
Tiz Sesi	Mi

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.37’de gösterilmiştir.

Şekil 3.37. Hüseyni makam dizisi

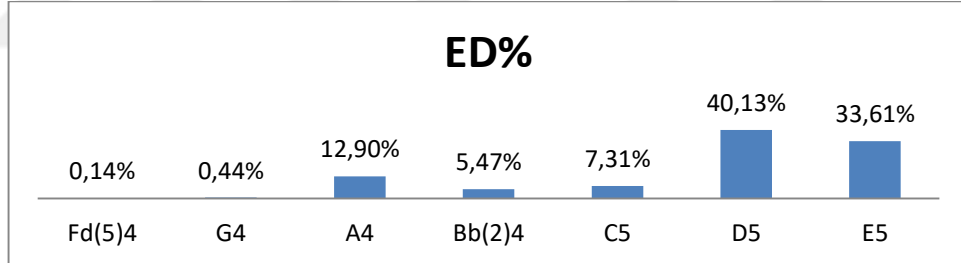
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.28’de gösterilmiştir

Tablo 3.28. “Huma Kuşu” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
Fd(5)4	1	0,60	96	0,30	9216	0,14
G4	4	2,38	336	1,05	28224	0,44
A4	9	5,36	2736	8,56	831744	12,90
Bb(2)4	17	10,12	2448	7,66	352512	5,47
C5	29	17,26	3696	11,56	471049	7,31
D5	57	33,93	12144	37,99	2587311	40,13
E5	51	30,36	10512	32,88	2166709	33,61
Toplam	168	100	31968	100	6446765	100

Tablo 3.28’e göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %40,13 oran ile D5 ve %33,61 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Huma kuşu” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.12’de verilmiştir.

Grafik 3.12. “Huma kuşu” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.35’e göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyni makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

➤ **Benim Aşnam Kemer Bağlar Beline**

Gaziantep yöresine ait “Benim Aşnam Kemer Bağlar Beline” adlı eser, Ferruh Arsunar tarafından derlenmiştir. Adı geçen eserin notası Şekil 3.38’de verilmiştir.

**Benim Aşnam Kemer
Bağlar Beline**
(Gelin Mayası)

Yöresi: Gaziantep Derleyen: Ferruh ARSUNAR

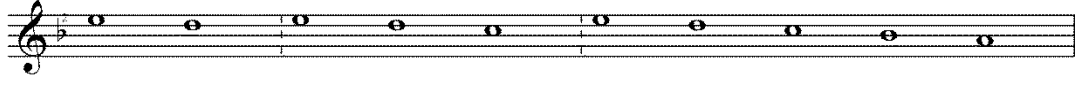
Serbest

Be nim aş na m ke mer bağ lar
be line ben kur ba nım
di ya man
Aş re ti ne eli ne dört ga zi ler
di ya man ge lin su nam gi bi

Bir balıkçı kaptı kaçtı fesimi
Çok çağırırım işitmedi sesimi
Anam yoktur bacım çeksin yasımı
Hey ağalar gelen suna kimindir

Şekil 3.38. Benim aşnam kemer bağlar beline

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.39’da verilmiştir.

Şekil 3.39. “Benim aşnam kemer bağlar beline” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.39’a göre eser, biçimsel olarak A+B+C(B¹) cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan mi perdesinde yarım karar yaptıktan sonra re perdesinde rast ve buselik çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinde çargah çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseynili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.29’da gösterilmiştir.

Tablo 3.29. “Benim Aşnam Kemer Bağlar Beline” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hüseyni
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	7 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Sol

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.40’da gösterilmiştir.

Şekil 3.40. Hüseyni makam dizisi

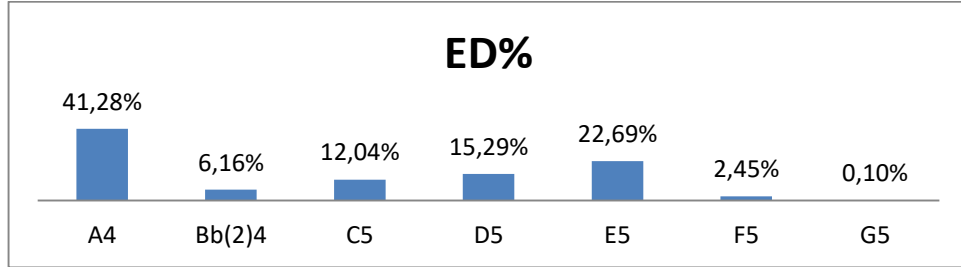
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.30’da gösterilmiştir.

Tablo 3.30. “Benim Aşnam Kemer Bağlar Beline” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	7	5,00	1320	16,27	248914	41,28
Bb(2)4	19	13,57	840	10,36	37137	6,16
C5	24	17,14	1320	16,27	72600	12,04
D5	41	29,29	1944	23,96	92174	15,29
E5	38	27,14	2280	28,11	136800	22,69
F5	10	7,14	384	4,73	14746	2,45
G5	1	0,71	24	0,30	576	0,10
Toplam	140	100	8112	100	602947	100

Tablo 3.30’a göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %41,28 oran ile A4 ve %22,69 oran ile E5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Benim aşnam kemer bağlar beline” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.13’de verilmiştir.

Grafik 3.13. “Benim aşnam kemer bağlar beline” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.38’e göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Mi perdesi etrafından seyre başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli

Şanlıurfa yöresine ait “Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli” adlı eser, Mahmut Güzelgöz’ün okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.41’de verilmiştir.

**Yaz Gelince
Yaylaları Gezmeli**

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Şanlıurfa

Ya da yaz ge lin ce yay la la rı gez me

li ya da yaz ge lin ce yay

la la rı gez me

li ya kalem al ma lı

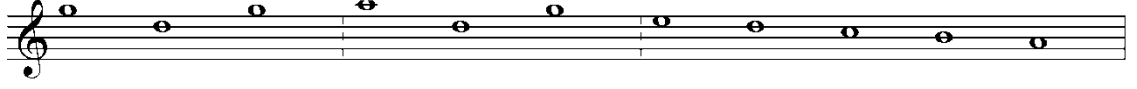
gö zel ler bir bir yaz ma lı lı mı n

lı mı n lı mın a ma n

(Ya da) Topuğu halhallı burnu hızlı
(Ya da) Çeker gider yaylasına eline (aman of)
Yara aldandım of of

Şekil 3.41. Yaz gelince yaylaları gezmeli

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.42’de verilmiştir.

Şekil 3.42. “Yaz gelince yaylaları gezmeli” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.42’ye göre eser, biçimsel olarak A+B+C cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar) makamının güçlü perdesi olan sol perdesinde yarım karar yaptıktan sonra mi perdesinde uşşak çeşnili, re perdesinde rast çeşnili asma kalışlar yapılmıştır.

B cümlesinde sol perdesinde rast çeşnili yarım kararlı kalış, mi perdesinde uşşak çeşnili, re perdesinde rast çeşnili asma kalışlar yapılmıştır.

C cümlesi mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseyinili tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.31’de gösterilmiştir.

Tablo 3.31. “Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar)
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2-Fa diyez
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	6 ses
Pes Sesi	Sol
Tiz Sesi	Mi

Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar) Makamı

Durağı: Dügah perdesidir.

Güçlüsü: Hüseyini perdesidir.

Seyri: İnicidir.

Dizisi: Yerinde Hüseyni beşlisine Hüseyni’de Uşşak dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir (Özkan, 2014, s. 189).

Her bakımdan Hüseyni ve Muhayyer makamına benzer. Yalnız Hüseyni makamının inici şeklindedir. Dolayısıyla seyir bakımından ayrılır. İnicilik bakımından Muhayyer makamına benzese de, Muhayyer makamından farkı, Gülizar makamının birinci mertebede güçlüsü yine Hüseyni üzerinde yapması ve Muhayyer perdesi üzerinde pek belli kalışlar yapmamasıdır (Özkan, 2014, s. 189).

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.43’te gösterilmiştir.

Şekil 3.43. Basit Gülizar (Hüseyni Gülizar) makam dizisi

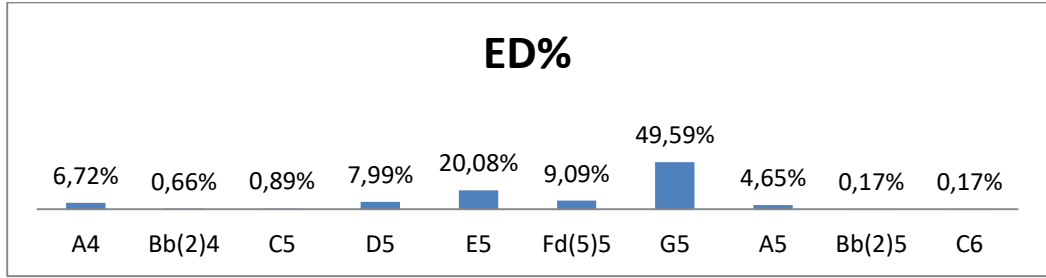
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.32’de gösterilmiştir

Tablo 3.32. “Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	2	1,63	432	3,41	93312	6,72
Bb(2)4	1	0,81	96	0,76	9216	0,66
C5	3	2,44	192	1,52	12288	0,89
D5	6	4,88	816	6,44	110976	7,99
E5	16	13,01	2112	16,67	278784	20,08
Fd(5)5	25	20,33	1776	14,02	126167	9,09
G5	61	49,59	6480	51,14	688367	49,59
A5	7	5,69	672	5,30	64512	4,65
Bb(2)5	1	0,81	48	0,38	2304	0,17
C6	1	0,81	48	0,38	2304	0,17
Toplam	123	100	12672	100	1388230	100

Tablo 3.32’ye göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %20,08 oran ile E5 ve %49,59 oran ile G5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Yaz gelince yaylaları gezmeli” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.14’te verilmiştir.

Grafik 3.14. “Yaz gelince yaylaları gezmeli” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.41’e göre eser incelendiğinde, makamın inici seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Sol perdesi etrafından seyire başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar) makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

➤ **Süsen Açmaz Sümbül Açmaz (Ciğalı Maya)**

Elazığ yöresine ait “Süsen Açmaz Sümbül Açmaz (Ciğalı Maya)” adlı eser, Hafız Osman Öge’nin okuyuşuna göre Şenel Önalı tarafından notaya alınmıştır.

Adı geçen eserin notası Şekil 3.44’te verilmiştir.

**Süsen Açmaz Sümbül Açmaz
(Ciğalı Maya)**

Yöresi: Elazığ
Kaynak: Hafız Osman Öge

Derleyen: Şenel Önalı
Notalayan: Şenel Önalı

Aranagme 1

Ah ba lam sü se naç miş süm bül aç maz gül ağ la

Aranagme 1

r Ah yav ru gül da

lı na ay Bül bül ko n mu şa a

Aranagme 1

he y zar a ğ la rey

Ah Yav ru be nim ge li nim me lü

Şekil 3.44. Süsen açmaz sümbül açmaz (Ciğalı Maya)

Şekil 3.44'ün devamı

2

l mah zu ne yey ka nağ la

re y ah ge li ni

di m ca na dan a yı r dı he le he

he yar yar yar yar ya a

hey ca na n ya rey

ya r a he

y gü lüm ne en

ni ne en ni ne en ni va

Şekil 3.44'ün devamı

3

y ca na nım da n a a a a a a ah a

a a hey ay rıl dim

he he he le yar yar ya r ya r ya

ar ca a n ya r

ya r a he

y gü lüm ne en ni

ne en ni ne en ni ne

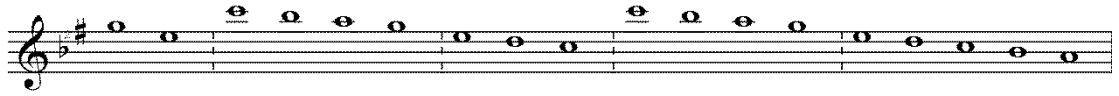
ca na nım da an a

h a h a h a

hey a rıl dim

Son

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.45'te verilmiştir.

Şekil 3.45. Süsen açmaz sümbül açmaz (Ciğalı Maya) adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.45'e göre eser, biçimsel olarak A+B+C+B^I+D(C^I) cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde sol perdesinden başlanarak mi perdesinde uşşak çeşnili asma kalışlar yapmıştır.

B cümlesinde do perdesinden başlanarak eserin güçlüsü olan sol perdesinde rast çeşnili asma kalış yapılmıştır.

C cümlesinde ikinci mertebe güçlü perdesi olan mi perdesinden başlanılarak re perdesinde rast ve buselik çeşnili, do perdesinde çargah çeşnili asma kalışlar yapılmıştır.

B^I cümlesi, B cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. Do perdesinden başlanarak eserin güçlüsü olan sol perdesinde rast çeşnili yarım karar yapılmıştır.

D cümlesi de C cümlesinin ezgisel tekrarı gibidir. İkinci mertebe güçlü olan mi perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseyinli tam kalış yapılmıştır. Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.33'te gösterilmiştir.

Tablo 3.33. "Süsen Açmaz Sümbül Açmaz" İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar)
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Mi
Seyir Karakteri	İnici
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2-Fa diyez
Ses Değiştirici İşaretler	Fa naturel
Genişlemesi	Muhayyer'de Uşşak 4'lü
Ses Aralığı	11 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Re

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.46’da gösterilmiştir.

Şekil 3.46. Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar) makam dizisi

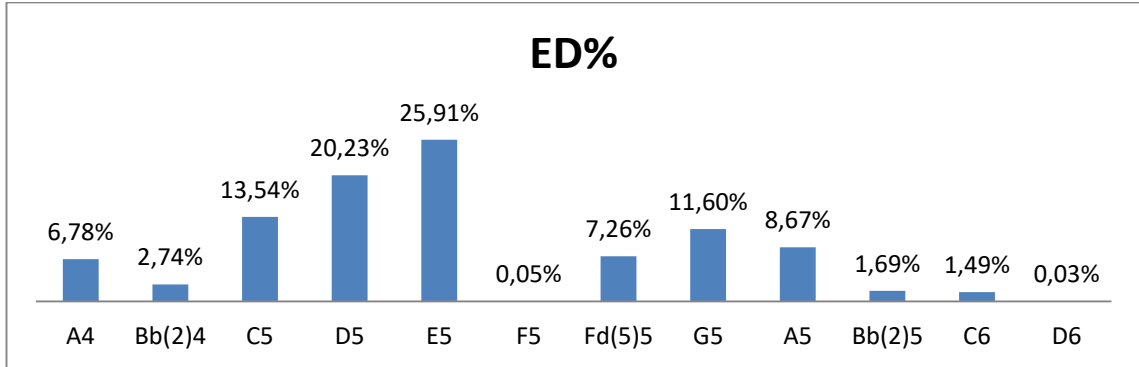
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.34’te gösterilmiştir.

Tablo 3.34. “Süsen Açmaz Sümbül Açmaz” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	18	2,98	3264	4,58	591872	6,78
Bb(2)4	37	6,13	2976	4,18	239367	2,74
C5	86	14,24	10080	14,15	1181470	13,54
D5	110	18,21	13936	19,56	1765565	20,23
E5	105	17,38	15408	21,63	2261014	25,91
F5	2	0,33	96	0,13	4608	0,05
Fd(5)5	74	12,25	6848	9,61	633718	7,26
G5	83	13,74	9168	12,87	1012677	11,60
A5	58	9,60	6624	9,30	756506	8,67
Bb(2)5	15	2,48	1488	2,09	147610	1,69
C6	12	1,99	1248	1,75	129792	1,49
D6	4	0,66	96	0,13	2304	0,03
Toplam	604	100	71232	100	8726502	100

Tablo 3.34’e göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %13,54 oran ile C5, %20,23 oran ile D5, %25,91 oran ile E5 ve %11,60 oran ile G5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Süsen açmaz sümbül açmaz” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.15’te verilmiştir.

Grafik 3.15. “Süsen açmaz sümbül açmaz” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.44’e göre eser incelendiğinde, makamın inici seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Sol perdesi etrafından seyire başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar) makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

► **Kemend Attım Dala Ben**

Erzincan yöresine ait “Kemend Attım Dala Ben” adlı eser, Hafız Şerif Tanındı (Erzincan’lı Şerif)’nın okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.47’de verilmiştir.

**Kemend Attım
Dala Ben**

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz ŞEN

Yöresi: Erzincan

Serbest

Yav ri yav ri ke me nd at tı

m da la be n

düs tü m hal

dan ha la be n

Ah o ğul o ğul mih ne t

le yu va yap tım a man a ma n

Şekil 3.47. Kemend attım dala ben

Şekil 3.47'nin devamı

2

Kemend Attım
Dala Ben

el a ma n u çu r ma di m

ba ğa be n di ge l a na m

ge l di ge l

di ge l di ge l haş yın gel

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.48'de verilmiştir.

Şekil 3.48. "Kemend attım dala ben" adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.48'e göre eser, biçimsel olarak A+A^I+B cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A ve A^I cümlelerinde Gerdaniye makamının güçlü perdesi olan sol perdesinde rast çeşnili yarım karar yapıldıktan sonra mi perdesinde uşşak ve buselik çeşnili, re perdesinde rast çeşnili asma kalışlar yapılmıştır.

B cümlesinde re perdesinden başlamak üzere do, sib2 ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do perdesinde çargah çeşnili, sib2 perdesinde segah ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hüseyinili tam kalış yapılmıştır.

Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.35'te gösterilmiştir.

Tablo 3.35. “Kemend Attım Dala Ben” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Gerdaniye
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Sol
Seyir Karakteri	İnici
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol 2-Fa diyez
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	8 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	La

Gerdaniye Makamı

Durağı: Dügah perdesidir.

Güçlüsü: Gerdaniye perdesidir.

Seyri: İnicidir.

Dizisi: Yerinde inici Rast dizisine yine yerinde inici Hüseyini dizisinin eklenmesinden meydana gelmiştir (Özkan, 2014, s. 392).

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.49'da gösterilmiştir.

Şekil 3.49. Gerdaniye makam dizisi

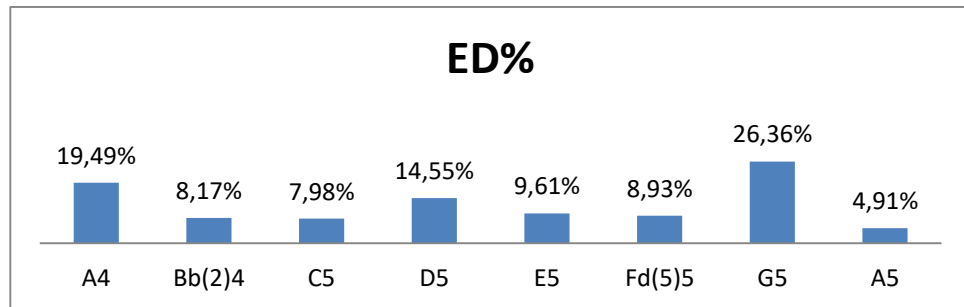
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.36’da gösterilmiştir

Tablo 3.36. “Kemend Attım Dala Ben” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	12	3,43	1680	8,77	235200	19,49
Bb(2)4	15	4,29	1216	6,35	98577	8,17
C5	24	6,86	1520	7,94	96267	7,98
D5	29	8,29	2256	11,78	175501	14,55
E5	31	8,86	1896	9,90	115962	9,61
Fd(5)5	89	25,43	3096	16,17	107699	8,93
G5	115	32,86	6048	31,58	318072	26,36
A5	35	10,00	1440	7,52	59246	4,91
Toplam	350	100	19152	100	1206524	100

Tablo 3.36’ya göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %19,46 oran ile A4, %14,55 oran ile D5 ve %26,36 oran ile G5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Kemend attım dala ben” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.16’da verilmiştir.

Grafik 3.16. “Kemend attım dala ben” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.47’ye göre eser incelendiğinde, makamın inici seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Sol perdesi etrafında seyre başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Gerdaniye makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

➤ **Ağla Gönül Yine Ağlamının Zamanı Geldi**

Adıyaman yöresine ait “Ağla Gönül Yine Ağlamının Zamanı Geldi” adlı eser, Aysun Gültekin’in okuyuşuna göre araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır. Adı geçen eserin notası Şekil 3.50’de verilmiştir.

**Ağla Gönül Yine
Ağlamının Zamanı Geldi**

Notaya Alan: Erkan AKBAŞ
Yavuz SEN

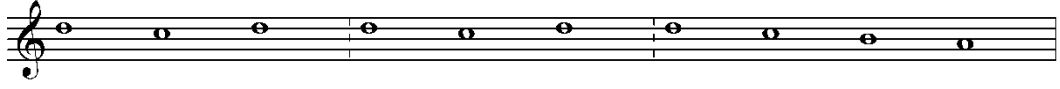
Yöresi Adıyaman

Serbest

Ah h ağ la gö nül yi ne bu gü
n ağ la ma nı n za ma nı ge
di yas ma tem
ge yip ka ra bağ la ma nı n
za ma nı gel di va
h ya s ma tem ge yi p ka ra
bağ la ma nı n za ma nı gel
di i

Şekil 3.50. Ağla gönül yine bugün ağlamının zamanı geldi

Eserin genel ezgi yürüyüşü Şekil 3.51’de verilmiştir.

Şekil 3.51. “Ağla gönül yine bugün ağlamanın zamanı geldi” adlı eserin ezgi yürüyüşü

Şekil 3.51’e göre eser, biçimsel olarak $A+A^1+B$ cümlelerinden oluşan tek bölümlü Şarkı formundadır.

A cümlesinde Hicaz makamının güçlü perdesi olan re perdesinde yarım karar yaptıktan sonra do diyez perdesinde çeşnisiz asma kalış yapmıştır.

A^1 cümlesinde re perdesinde çeşnisiz yarım karar, do diyez perdesinde de yine çeşnisiz asma kalış yapılmıştır.

C cümlesi re perdesinden başlamak üzere do diyez, sib ve la karar perdesine kadar basamak halinde ezgisel iniş söz konusudur. Do diyez ve sib perdelerinde çeşnisiz asma kalışlar yaparak la karar perdesinde hicazlı tam kalış yapılmıştır.

Adı geçen eserin makam özellikleri Tablo 3.37’de gösterilmiştir.

Tablo 3.37. “Ağla Gönül Yine Bugün Ağlamanın Zamanı Geldi” İsimli Eserin Makamsal Dizisi

Dizisi	Hicaz
Karar Sesi	La
Güçlüsü	Re
Seyir Karakteri	İnici-Çıkıcı
Yedeni	Yok
Donanımı	Si bemol Do diyez
Ses Değiştirici İşaretler	Yok
Genişlemesi	Yok
Ses Aralığı	7 ses
Pes Sesi	La
Tiz Sesi	Sol

Hicaz Makamı

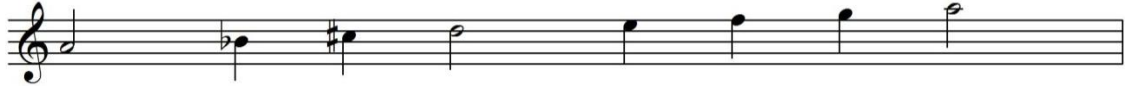
Durağı: Dügah perdesidir.

Güçlüsü: Neva perdesidir.

Seyri: İnici-çıkıcıdır.

Dizisi: Yerinde Hicaz dörtlüsüne, Neva’da Buselik beşlisinin eklenmesinden meydana gelmiştir (Özkan, 2014, s. 159).

Adı geçen eserin makam dizisi Şekil 3.52’de gösterilmiştir.

Şekil 3.52. Hicaz makam dizisi

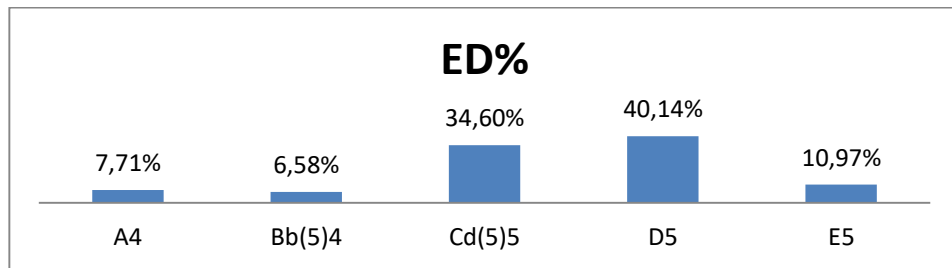
Adı geçen eserdeki seslerin kullanım sıklığı Tablo 3.38’de gösterilmiştir.

Tablo 3.38. “Ağla Gönül Yine Bugün Ağlamanın Zamanı Geldi” İsimli Eserdeki Seslerin Kullanım Sıklığı

Kullanılan Notalar	Ks	Ks%	Sr	Sr%	ED	ED%
A4	6	2,94	816	4,83	110976	7,71
Bb4	20	9,80	1376	8,14	94669	6,58
Cd(5)5	52	25,49	5088	30,11	497841	34,60
D5	94	46,08	7368	43,61	577526	40,14
E5	32	15,69	2248	13,30	157922	10,97
Toplam	204	100	16896	100	1438934	100

Tablo 3.38’e göre; adı geçen esere yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda, Ks-Ks% ve Sr-Sr% oranları ile ED-ED%’sine göre, makamın seyir karakteri ve perdelerin dizi içerisindeki ağırlıkları gibi özellikler nicel veriler haline getirilmiştir. ED% verilerine göre, %34,60 oran ile Cd(5)5 ve %40,14 oran ile D5 perdelerinin eser içerisindeki etkinliğinin diğer perdelerle göre daha yoğun kullanıldığı görülmektedir.

“Ağla gönül yine ağlamanın zamanı geldi” isimli esere ait ED% dağılımı Grafik 3.17’de verilmiştir.

Grafik 3.17. “Ağla gönül yine ağlamanın zamanı geldi” isimli eserin ED% dağılımı

Elde edilen nicel veriler doğrultusunda; Şekil 3.50’ye göre eser incelendiğinde, makamın inici ve çıkıcı seyir karakterine uygun olarak eserin güçlüsü olan Re perdesinden başlanılarak yarım, asma ve tam karar yapıldığı görülmüştür. Eserin

Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hicaz makamı dizisi ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havaların makam dizileri bakımından dağılımı Tablo 3.39’da gösterilmiştir.

Tablo 3.39. *TRT THM Uzun Hava Repertuarında Yer Alan Mayaların Makam Dizileri Bakımından Dağılımı*

Makam Dizisi	f	%
Hüseyini	13	76.48
Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar)	2	11.76
Gerdaniye	1	5.88
Hicaz	1	5.88
Toplam	17	100

Tablo 3.39’a göre TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havalar içerisinde %76.48 oran ile (13 eser) Hüseyini, %11.76 oran ile (2 eser) Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar) ve %5.88 oran ile (1 eser) Gerdaniye ve Hicaz makam dizisinde olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, nicel olarak en fazla makam dizisinin Hüseyini makam dizisinde olduğu görülmüştür.

3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan, TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havalar arasındaki benzerlik ve farklılıklara ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

TRT THM uzun hava repertuarında Maya türünde 18 adet uzun hava tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Maya türündeki eserler; repertuar numaralarına göre tablolştırılmıştır. Tablo 3.1’de her bir esere ait; repertuar numaraları, eser adları, yöresi, kaynak kişi, derleyen, tür ve dizi bilgileri sunulmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan TRT Türk Halk Müziği uzun hava repertuarında yer alan Maya türündeki eserlerin her birinin notasına ulaşılamadığından dolayı notası olmayan eserler araştırmacı ve danışman tarafından dinlenilerek notaya alınmıştır. Yalnızca Erzincan yöresine ait “Su Değilem Akam Akam Durulam” isimli uzun havanın ses verisine ulaşılamadığından notaya alınamamıştır.

Eserler incelendiğinde, TRT THM repertuvarında yer alan 18 adet Maya türündeki uzun havadan notaya alınan 17 adet eserin 13 adetinin Hüseyini makam özelliği gösterdiği ancak Şanlıurfa yöresine ait “Yaz Gelince Yayları Gezmeli”, Erzincan yöresine ait “Kemend Attım Dala Ben”, Adıyaman yöresine ait “Ağla Gönül Yine Bugün Ağlamanın Zamanı Geldi” ve Elazığ yöresine ait “Süsen Açmaz Sümbül Açmaz” isimli uzun havaların farklı makamsal özellikler gösterdiği anlaşılmaktadır.

Eserler arasındaki benzerlik ve farklılıkların eserlerin güçlüsü, ses aralığı, donanım, seyir özelliğinde ve makam dizilerinde olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar makamların seyir özelliklerine bağlı olarak güçlüsü, yöreye has özellikte okuma tarzına ait ses aralığı ve eserlerin makam dizileri konusundadır. Bu durum karşılaştırılan eserlerin makamsal özelliklerinin tamamen benzerlik veya farklılık durumunu ortadan kaldırmaktadır. Böylece incelenen tüm eserlerin sözü edilen özellikler bakımından genel olarak örtüşmediği, adı geçen dört eserin aynı makamsal özelliği taşımadığı ve aynı ses dizisi içerisinde olmadığı tespit edilmiştir.

3.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan, TRT THM repertuvarında yer alan maya türündeki uzun havalara ilişkin araştırmaya katılan uzman sanatçı görüşleri doğrultusunda bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

- ✓ Araştırmacı tarafından hazırlanan sorulara yönelik **U1** Mayalar hakkındaki görüşlerini;

1. Maya türündeki uzun havaların belirleyici özellikleri nelerdir?

Maya halk müziğinin, kırık hava, uzun hava ve karma havadan oluşan üç formundan biri olan uzun hava formuna dahil alt dallardan birisidir. Form yapısı bakımından iki farklı biçimi vardır. Bunlardan ilki ayak ve vokal ezgisi tamamen serbest olan aynı zamanda en yaygın Maya türüdür. Diğeri ise; Ayak ezgisi ritmik vokal ezgisi serbest olan karma hava özelliğine haiz Mayalardır. Bu Mayaların bölgesi; Harput/Elazığ başta olmak üzere, Malatya, Diyarbakır, Şanlıurfa, Adıyaman. Erzincan'dır. Bu ayağı ritmik olan Mayaların form anlamında Azerbaycan'daki karşılığı; Zerbi/Ritmik Mugamdır.

Mayalarda genellikle koşma tarzı Őiirler gűfte olarak kullanılırken Harput/Elazığ, Malatya, Diyarbakır, Őanlıurfa ve Adıyaman'da Divan tarzı Őiirler de Mayalarda sűz unsuru olarak sıkça kullanılmaktadır.

2. Maya tűründeki uzun havaların seyir (makam) űzellikleri nasıldır?

Makamsal anlamda Mayalar genellikle Hűseyini makamında olup seyir anlamında ise inici karaktere sahiptir. Ezgi işlenişi bakımından sade motiflerden oluşmaktadır. Bir kısım Mayalar da yarım meyan yapılırken bir kısmında ise belirgin meyan yapılmaktadır. Maya icra edilen illerin bir kısmında sesi tiz olan sanatçılar, Mayaları hoyrat gibi oktavdan okumaktadırlar.

3. Gelin Mayası nedir? dięer Maya tűrlerinden farkı nelerdir?

Gelin Mayası'nın diğer Mayalardan farkı yoktur. Ancak Őanlıurfa repertuvarında yer alan ve iğerisinde geğen "Bu Gelin Maya Gelin" lafzından dolayı "Gelin Mayası" diye anıldığını dűřűnmekteyim.

4. Cıgali Maya nedir? dięer Maya tűrlerinden farkı nelerdir?

Kelimenin doęru yazılımlı "Cıgali Maya"dır. Maya olarak tek űrneęi Harput/Elazıę repertuvarında mevcut olup form olarak ayaęı ritmik vokal bűlűmű serbest yani "karma hava" űzellięine haiz maya ęeřitlerindedir. Harput/Elazıę yerel kaynaklarında Merhum İřhak Sunguroęlu, Fikret Memmiřoęlu yayımladıkları kitaplarda galatımeřhur "Cıgali Maya" olarak yazmıřlar ve halen Elazıę'da bu galatı ısrarla kűrű kűrűne devam ettirmektedirler. Harputlu Hafız Osman Őge'nin eski ses kayıtlarından hareketle bu eser Őenel Őnaldı tarafından notaya alınmıř, gűnűműzdeki kaydı "Sűsem Aęmiř Sűmbűl Aęmaz Gűl Aęlar" bařlıęı ile onun gıyabi űęrencisi Mustafa Dűner'e aittir. Kars, Azerbaycan ařık havaları arasında "Cıgali Tecnis" ile Őanlıurfa/Kısa's'ta "Cıgali Semah" adı ile bilinip icra edilen eserleri de zikretmek gerekir.*

5. Harput Mayası nedir? dięer Maya tűrlerinden farkı nelerdir?

Harput Mayası da ayaęı ritmik vokal bűlűmű serbest icra edilen karma hava űzellięine sahip bir mayadır. Kaldı ki bugűn Erzurum repertuvarına dahil olan meřhur "Huma Kuřu Yűkseklerden Seslenir" adlı Mayanın ilk plak kaydı űzerinde de "Harput

* Galatımeřhur: Yaygınlařtıęı ięin yanlışlıęına űnem verilmeden kullanılagelen sűz, deyim, terim, yaygın yanlış (TDK [Tűrk Dil Kurumu], sozluk.gov.tr).

Mayası” yazmaktadır. Pek tabii bu haliyle bir Erzurum havasıdır artık. Harput Mayasını esas aldığımızda, Diyarbakır, Erzurum, Erzincan, Sivas repertuvarında aynı eserin yakın ezgi varyantları mevcuttur.

6. Literatürde bilinen makam (Hüseyini Makamı) dışında seyir özelliği gösteren maya örnekleri var mıdır? nelerdir?

Hüseyini makamının dışında maya hatırlamıyorum.

7. Harput Mayası, Cıgalı Maya ve Gelin Mayası dışında bildiğiniz ve icra ettiğiniz maya türü var mıdır? nelerdir?

Harput, Cıgalı ve Gelin Mayası gibi adlandırılan Mayalar literatürde var. Ancak özel adları olmayıp da surf “Maya” diye anılan eserler de mevcuttur şeklinde belirtmiştir.

- ✓ Araştırmacı tarafından hazırlanan sorulara yönelik **U2** Mayalar hakkında genel görüşlerini;

Maya türündeki uzun havalar; Hüseyini makamında yakılmıştır. Hüseyini makamının tüm karakteristik özellikleri Mayalarda kullanılır. La perdesinden Mi perdesine çıkış ile başlar. Belirli resitatif tekrarlamalar ile icra edilir. Perdeler üzerinde kısa kalışlar ile karara gelinir.

Cıgalı Maya türü Erzurum, Erzincan ve Sivas'ta görülen Maya türlerinden farklıdır. Öncelikle her beyit arasında bir ritmik arasaz vardır. İlk beyitlerde Mi perdesinde nağme zenginliği gösterilir. Daha sonraki beyitlerde Sol perdesine yoğun çarpmalar ile icra edilir ve diğer Maya türlerinden farklı olarak Hüseyini makamını tizlerde genişleyerek, kullanarak karara gelinir.

Gelin Mayasını bilmiyorum şeklinde belirtmiştir.

- ✓ Araştırmacı tarafından hazırlanan sorulara yönelik **U3** ise Mayalar hakkında genel görüşlerini;

Hüseyini makamının dışında Uşşak makamında da Mayalar vardır. “Başına Bağlamış Gülden Yazma ve Bülbül Tek Uyandım” isimli uzun hava örneklerinde Hüseyini perdesine çarpma şeklinde Uşşak makamının güçlüsü olan Neva perdesini güçlü olarak gösterir.

Harput Mayası'nın diğer Mayalardan farkı tiz bölgede seyir özelliği göstererek Sol perdesi sonrasında Mi perdesinde yarım kalışlar yaparak karara gelir.

Arasaz sadece Cıgalı Maya'da olmaz. Erzurum'da da görülür "Hozan Dağlar" isimli uzun havanın arasazı "Dadaş Dinlendirme Havası'dır".

Lavik Ağzı (Her Sabah Her Seher Gel Geç Buradan), Yayla Mayası (Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli) ve Eğin Ela Gözlüsü (Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde) tür ve isimli uzun havalarda Mayadır. Kars, Erzurum, Erzincan ve Van bölgelerinde âşık ağzı uzun havalarda da Maya görülür. Ayrıca Dengbej kıtamlarında da Maya görülür. Bölgede yaşayan eski halklarda örneğin Ermenilerde de var; komşularım vardı babam çok güzel Maya okur derdi şeklinde belirtmiştir.

Uzmanlar ile yapılan görüşmelerde vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda U1, U2 ve U3'ün Maya türündeki uzun havaların Hüseyini makamında oldukları, U1'in vermiş olduğu "Hüseyini makamı dışında Maya hatırlamıyorum" cevabına ek olarak U3'e göre Uşşak makamında da Maya türünde uzun havalar olduğu örnekleri ile görüşünde belirtilmiştir.

U1'e göre; Harput Mayası, Cıgalı Maya ve Gelin Mayası dışında Maya türlerinin de var olduğunu, bunun yanı sıra özel adları olmayıp sırf Maya olarak adlandırılan eserlerinde mevcut olduğunu belirtmiştir. U1'e ek olarak U3 Lavik Ağzı, Yayla Mayası ve Eğin Ela Gözlüsü olarak adlandırılan türlerinde Maya türü olduğunu, âşık ağzı uzun havalarda, Dengbej kıtamlarında ve bölgede yaşayan eski halklarda Ermenilerde de Maya örnekleri görüldüğünü ifade etmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgu ve yorumlarına yönelik varılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. SONUÇ

Araştırmada farklı yörelere ait TRT THM uzun hava repertuarında on sekiz adet Maya tespit edilmiş ve bir Maya'nın ses verisine ulaşılamadığından; on yedi adet dördü araştırmacılar ve derlemeciler tarafından, TRT THM uzun hava repertuarında repertuar numarası ve ismi olan fakat notalarına ulaşılamayan on üç adet Maya örneği ise ses verileri bulunup dinlenerek araştırmacı ve danışman tarafından notaya alınmıştır.

Yürütülen çalışma sonucunda;

- TRT THM uzun hava repertuarına Maya türünde nicel olarak en fazla eser kazandıran kaynak kişilerin Hafız Şerif Tanındı (Erzincan'lı Şerif), Hafız Osman Öge, Hulusi Seven ve Mahmut Güzelgöz olduğu, yöreleri bakımından yalnızca Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde söylenen bir tür olduğu, bu türün en fazla Elazığ, Erzincan, Erzurum ve Şanlıurfa yörelerine ait olduğu tespit edilmiştir.

TRT THM uzun hava repertuarında yer alan dört farklı Maya türünün olduğu, bunların; Maya, Cigali Maya, Gelin Mayası ve Harput Mayası şeklinde isimlendirildiği görülmüştür. Bu türler içerisinde en fazla genel adlandırma olarak kullanılan Maya'nın olduğu sonucuna varılmıştır.

- TRT THM uzun hava repertuarında yer alan Maya örneklerinin hangi makam seyri ile benzerlik gösterdiğinin tespit edilebilmesi için eserlerin donanımları, ezgi yürüyüşleri, biçimsel açıdan cümleler halinde güçlü perdeleri, asma kalışları, kararları incelenerek nitel veriler halinde belirtilmiştir. Ayrıca seslerin kullanım sıklığı ve buna bağlı olarak etkinlik dereceleri yapılan analizler sonucunda nicel veriler halinde ortaya konulmuştur.

Bu tespitler neticesinde; TRT THM repertuarında yer alan Maya türündeki uzun havalar içerisinde on üç eserin Hüseyini, iki eserin Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar)

ve birer eserin Gerdaniye ve Hicaz makamı dizisinde olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular doğrultusunda, nicel olarak en fazla makam dizisinin Hüseyini makamı dizisinde olduğu sonucuna varılmıştır.

TRT THM uzun hava repertuarında yer alan (Bkz. Tablo 3.1’de) eserlerin biri hariç on yedi eser hüseyini olarak belirtilmiştir. Literatürde daha önceden yazılmış olan bilgiler doğrultusunda; Emnalar (1998) Mayalarda türü belirleyen temel ögenin Hüseyini makamında olmalarını, Hoşsu, (1997) ise Geleneksel Türk Halk Müziğinin ana dizisi olarak kabul edilen Hüseyini Ayağı’nın La-Mi beşlisi içinde seyrettiğini, diğer bir ifade de Sunguroğlu, Maya ve Hoyrat için Hüseyini ve Beyati fasıllarının arasında yer aldığını belirterek (Akt., Evin Küçükçelebi, 2002, s. 59) bahsettikleri şekilde mayaların çoğunlukla hüseyini makamında olduğu fakat bazı eser örneklerinin ise yapılan analizler sonucunda Basit Gülizar (Hüseyini Gülizar), Gerdaniye ve Hicaz makamı dizileriyle paralellik gösterdiği görülmektedir.

- Araştırma sonucunda, eserler arasındaki benzerlik ve farklılıkların eserlerin güçlüsü, ses aralığı, donanım, seyir özelliği ve makam dizilerinde olduğu görülmektedir. Yapılan analizler sonucunda eserlerdeki benzerliklerin aynı makam dizisi içerisinde yer alan eserlerde karar sesi, güçlüsü ve seyir karakteri üzerinde görüldüğü, farklılıkların ise incelenen tüm eserlerde; makamların seyir özelliklerine bağlı olarak güçlüsü, donanımı, genişlemesi, yöreye has özellikte okuma tarzına ait ses aralığı ve eserlerin makam dizileri konusunda olduğu görülmektedir.

TRT THM uzun hava repertuarında yer alan 13 adet Mayanın Geleneksel Türk Sanat Müziği makamları içerisinde Hüseyini makam dizisinde, Şanlıurfa yöresine ait olan “Yaz Gelince Yayları Gezmeli” ve Elazığ yöresine ait “Süsen Açmaz Sümbül Açmaz” isimli eserlerin Basit Gülizar makam dizisinde, Adıyaman yöresine ait “Ağla Gönül Yine Bugün Ağlamanın Zamanı Geldi” isimli eserin Hicaz makam dizisinde ve Erzincan yöresine ait olan “Kemend Attım Dala Ben” isimli Maya’nın ise Gerdaniye makam dizisinde olduğu tespit edilmiş ve bu bağlamda seyir özellikleri bakımından farklılık gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Araştırmada uzman sanatçılara yöneltilen sorulardan elde edilen sonuçlara bakıldığında; “U1, U2 ve U3’ün Maya türündeki uzun havaların Hüseyini makamında oldukları, U1’in vermiş olduğu “Hüseyini makamı dışında Maya hatırlamıyorum”

cevabına ek olarak U3'e göre örnekleri ile Uşşak makamında da Maya türünde uzun havalar olduğu" görüşü olarak belirtilmiştir.

Maya türleri ve adlandırılması ile ilgili olarak ise "U1'e göre; Harput Mayası, Cıgali Maya ve Gelin Mayası dışında Maya türlerinin de var olduğu, bunun yanı sıra özel adları olmayıp sırf Maya olarak adlandırılan eserlerinde mevcut olduğu belirtilmiştir. U1'e ek olarak U3 Lavik Ağzı, Yayla Mayası ve Eğin Ela Gözlüsü olarak adlandırılan türlerinde Maya türü olduğunu, âşık ağzı uzun havalarda, Dengbej kıtamlarında ve bölgede yaşayan eski halklarda Ermenilerde de Maya örnekleri" görüldüğü ifade edilmiştir.

Uzun havalar, Anadolu insanının sevinç ve mutluluğundan ziyade çaresizliğini, ayrılığı, ölümü, aşkı, gurbeti, sıla ve yare duyulan özlemi dile getirdiği bir haykırıdır. Genel olarak ölçüsüz olmalarından dolayı notaya alınması zor olsa dahi Türk kültürünün kalıcılığı ve gelecek nesillere ulaştırılması sebebiyle böyle bir çalışma yapılmıştır. Türk kültürüne hizmet anlamında ve kendi değerlerimizin korunup yaşatılması anlamında bu konulara daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.2. ÖNERİLER

- Geleneksel Türk halk müziğinin karakteristik yapısını oluşturan uzun hava türlerinden olan mayalar hem yapı bakımından pek çok araştırmada konu edilmeli hem de icra bakımından daha çok seslendirilmeli, daha fazla tanıtılmalıdır.

- Araştırmada notaya alınan Maya türlerinin haricinde derlenmemiş ve repertuvara alınmamış var olan diğer örnekler, alan araştırmaları yapılarak notaya alınabilir. Örneklerine ulaşılamayan nadiren de olsa okunan Maya türlerinin kayıtları bulunarak gün yüzüne çıkarılıp, ses verileri kayıt altına alınıp, kalıcı olması sağlanarak repertuvara kazandırılabilir.

- Bu araştırmaya benzer çalışmalar diğer uzun hava türleri (Mugam, Gurbet Havası, Bozlak vb) üzerinde de yapılarak Türk kültürünün yapı taşlarından biri olan geleneksel müziklerimizin gün yüzüne çıkarılması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması açısından oldukça faydalı olacaktır.

- GTHM’de tüm uzun hava türlerindeki eserler seyir ve maksal özellikleri bakımından incelenebilir. Bilgisayar destekli maksal analiz yöntemi ile aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenerek türler içerisinde bütünlük sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akdoğu, O. (2005). *Müziğin mi var derdin var*. İzmir: Sade Matbaacılık.
- Arseven, V. (1992). *Türk halk musikisinde çeşitli görüşler* (Der. Turhan, S.). “*Türk halk müziğinin ezgisel yapısı üzerine*”. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Büyükyıldız, H. Z. (2009). *Türk halk müziği-ulusal Türk müziği*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Emnalar, A. (1998). *Türk halk müziği ve nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Ersen, M. (2019). *Türk halk müziğinde bir uzun hava türü olan Maya'nın müzikal açıdan incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 580637)
- Güç, K. (2019). *Kerkük hoyratları ve melodik kalıpları üzerine bir inceleme* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 604009)
- Gül, A. T. (2010). *Kırıkkale yöresinde bozlak dışında kalan uzun havaların makamsal analizi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 308624)
- Hacıoğlu, M. E. (2009). *Gaziantep yöresi Türkmenleri Barak ağzı uzun havaların müzikal analizi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 230041)
- Hoşsu, M. (1997). *Geleneksel Türk halk müziği nazariyatı*. İzmir: Peker Yayınevi.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri* (11. baskı). Ankara: Bilim Yayınevi.
- Karakaya, İ. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3. baskı). Tanrıoğen, A. (Ed.). “*Bilimsel araştırma yöntemleri*”. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi* (21. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaynar, Ü. (1996). *Türk halk kültürü ve halk müziği*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Evin Küçükçelebi, A. (2002). *Uzun havalar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Moran, Ö. (2015). *Emlek ağzı uzun havalar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 385601)
- Müezzinoğlu, A. (2004). *Zeybeklerin "Sql" sorgulama analizi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 190380)
- Özgül, M., Turan, S., & Dökmetaş, K. (1996). *Uzun havalarımız*. Ankara: Cem Web Ofset Ltd. Şti.
- Özkan, İ. H. (2014). *Türk musikisi nazariyatı ve usulleri* (13. baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Öztuna, Y. (1990). *Büyük Türk mûsikîsi ansiklopedisi* (Cilt 2). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Pelikoğlu, M. C. (2007). *Geleneksel müzik eğitiminde geleneksel Türk halk müziği dizilerinin isimlendirilmesinin değerlendirilmesi* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 205324)
- Sarısozen, M. (1962). *Türk halk musikisi usulleri*. Ankara: Resimli Posta Matbaası.
- Say, A. (2002). *Müzik sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Sözer, V. (2012). *Müzik terimleri sözlüğü* (1. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sun, M. (1998). *Türk müziği makam dizileri piyano için*. Ankara: Önder Matbaası.
- Sümbüllü, H. T. (2009). *Sol kararlı Türk halk müziği dizilerinin makamsal analizi ve adlandırılmasına yönelik bir model önerisi* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 278290)
- Sümbüllü, H. T., & Albuz, A. (2011). Türk sanat müziği dizilerinin bilgisayar destekli makamsal analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 145-198.
- Şen, Ü. S. (2015). *Müzik estetiği üzerine* (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Tanrıkorur, C. (1998). *Türk müzik kimliği* (1. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tuna, K. (2001). *Erzurum türküleri ve nazariyatı*, Ankara: Semih Ofset Matbaacılık.
- Turhan, S. (1992). *Anadolu halk türküleri ve ezgileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yener, S. (2004). *Bilgisayar destekli analiz yoluyla geleneksel Türk sanat müziği hicaz taksimlerinde kalıplaşmış ezgilerin araştırılması* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 191799)

Yürümez, E. (2019). *Uzun hava türleri "araştırma-inceleme, notasyon ve metodolojik eğitim"* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 563477)

Zeren, A. (2003). *Müzik sorunlarımız üzerine araştırmalar*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

<https://www.turkudostlari.net/kimdir.asp?kim=351>[Erişim Tarihi:25.11.2019].

<http://www.mared.org.tr/Icerik/hafiz-osman-oge>[Erişim Tarihi:25.11.2019].

<https://www.trt.notaarsivi.com/thm.php>[Erişim Tarihi:18.03.2016].

<https://sozluk.gov.tr> (galatımeşhur)[Erişim Tarihi:25.11.2019].

<http://www.turkuler.com/ozan/celal.asp>[Erişim Tarihi:25.11.2019].

<https://www.biyografya.com/biyografi/19510>[Erişim Tarihi:25.11.2019].

<https://www.biyografya.com/biyografi/14311>[Erişim Tarihi:25.11.2019].

<https://www.biyografya.com/biyografi/10900>[Erişim Tarihi:25.11.2019].

<https://www.biyografya.com/biyografi/21485>[Erişim Tarihi:25.11.2019].

<https://www.biyografya.com/biyografi/21536>[Erişim Tarihi:25.11.2019].

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Erkan AKBAŞ
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum-15.08.1993
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi G.S.F Müzik Bilimleri Bölümü/2012-2016
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	TRT Gençlik Korusu, Güzel Sanatlar Lisesi
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	TRT Gençlik Korusu, Aziziye Halk Eğitim Merkezi, Yakutiye Halk Eğitim Merkezi, Palandöken Halk Eğitim Merkezi, Yükseliş Özel Eğitim Kurumları
İletişim	
E-Posta Adresi	erkan_akbas_25@hotmail.com
Tarih	20.12.2019

EKLER**EK-1**

Araştırmada notaya alınan ve müzikal açıdan incelenen Maya türündeki uzun havaların ses kayıtları.

